

Busfrön kan slå rot!

En studie om oro i klassrummet och
pedagogers agerande i dessa situationer

Lärarytbildningen, ht 2007
Examensarbete, 15 hp
(Avancerad nivå)
Författare: Pernilla Hideborg
och Katja Ketola
Handledare: Inger Berndtsson

Resumé

Arbetets art:	Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 hp Högskolan i Skövde
Titel:	Busfrön kan slå rot! En studie om oro i klassrummet och pedagogers agerande i dessa situationer
Sidantal:	44
Författare:	Pernilla Hideborg och Katja Ketola
Handledare:	Inger Berndtsson
Datum:	Januari, 2008
Nyckelord:	Elever som stör, disciplin, interaktion/socialt samspel, koncentrationssvårigheter, elever med särskilda behov, ledarskap.

Denna kvalitativa studie visar vad som kan ligga till grund för oro i en klass. Vidare redogör den för hur pedagogers agerande och hanterande ser ut när oron uppstår i undervisningen. Hur ska man som pedagog hantera och agera i dessa oroliga situationer? Oroliga elever tar viktig tid från de elever som behöver hjälp i sitt lärande. För att nå vårt resultat har deltagande observationer genomförts och pedagoger intervjuats.

Resultatet visar vad som uppfattas som de mest centrala aspekterna, nämligen att förebygga oroligheter genom bland annat ett strukturerat arbetssätt samt självinsikt om sin egen lärarroll. Pedagogerna visar att de förebygger oroligheter genom ett lugnt bemötande, god planering, det vill säga att exempelvis alltid försöka ligga steget före, lyhördhet och god självinsikt vilket innebär att pedagogen alltid måste vara medveten om sitt eget handlande.

I resultatet kan man finna flera olika tillvägagångssätt som ibland varit givna, men många gånger har pedagogerna överraskat i sina metoder. Pedagoger ställs inför en komplex vardag, därför behövs redskap för att förenkla och förhindra vissa orosmoment så en god lärandemiljö kan främjas.

Abstract

Study: Degree project in teacher education, Advanced level, 15 hp
University of Skövde

Title: Little rascals can settle! A survey on how anxiety occurs in a
classroom and how teachers act in these situations

Number of pages: 44

Author: Pernilla Hideborg and Katja Ketola

Tutor: Inger Berndtsson

Date: January, 2008

Keywords: Students disturbing, discipline, interaction/social relation,
concentration difficulties, special need student, leadership.

This study is qualitative and will show what's causing anxiety in a class. Further it will describe how teacher's act and how they handle when anxiety becomes a problem in the education. How can one as a teacher handle and act in to these disturbing situations? The children, who are anxious, take important time from those students who really need help in their learning. To reach our purpose participating observations were made and teachers were interviewed.

The result shows what apprehends the most important aspects, namely to prevent anxiety through among other things a structural way of work and self-awareness to their own teacher's part. The teacher's show that they are preventing anxiety by staying calm, good planning, which means for example that teachers always have to be one step further, to be sharp and aware of their one's own action.

In the result many different approaches were discovered, some ways were foregone conclusions, but some times the teachers gave a rather surprising result. The teachers have a complex day, for that reason tools are needed to simplify and to prevent some disturbing moments so a good learning environment is encouraged.

Innehållsförteckning

1 BAKGRUND	1
SYFTE	2
FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2 LITTERATURGENOMGÅNG	3
DISCIPLINERINGEN I SKOLAN	3
<i>Historik</i>	3
<i>Disciplin och fostran i dagens skola</i>	3
LEDARSKAPET I SKOLAN	6
<i>Pedagogens roll och ledarskap</i>	6
<i>Problemhantering och god lärandemiljö</i>	8
ELEVEN I SKOLAN	9
<i>Disciplinproblem</i>	9
<i>Koncentrationssvårigheter</i>	9
SAMSPELSPERSPEKTIV	11
<i>Socialt samspel mellan lärare och elev</i>	12
<i>Genusperspektiv</i>	13
SAMMANFATTNING AV LITTERATURGENOMGÅNG	13
3 METOD	15
METODVAL	15
URVAL.....	16
GENOMFÖRANDE OCH ANALYS	16
ETIK	18
UNDERSÖKNINGENS TILLFÖRLITLIGHET	19
4 RESULTAT	22
OLIKA SITUATIONER SOM SKAPAR ORO	22
<i>Störande moment</i>	23
<i>Gruppsammansättning</i>	23
<i>Känslomässiga händelser</i>	24
<i>Starka viljor och koncentrationssvårigheter</i>	24
PEDAGOGERS HANDLANDE I OROLIGA SITUATIONER	25
<i>Lugnar ned eleven</i>	26
<i>Läraren behåller lugnet</i>	26
<i>Anpassar åtgärder beroende på situationen</i>	27
<i>Gruppsammanhållning och gemensamma normer</i>	28
<i>Gör skillnad på flickor och pojkar - genusperspektiv</i>	28
<i>Försöker få eleven att inse konsekvenser</i>	29
<i>Väl strukturerade lektioner</i>	30
SLUTSATSER	31
<i>Förebygga oroligheter</i>	31
<i>Strukturerat arbetssätt</i>	31
<i>Social träning i grupp</i>	32
<i>Självinsikt om sin egen lärarroll</i>	32
5 DISKUSSION	34
METODDISKUSSION	34
RESULTATDISKUSSION.....	35
<i>Interaktionen</i>	35
<i>Hur oro uppstår</i>	36
<i>Skillnader i genus</i>	37
<i>Pedagogernas intentioner och överväganden inför och i oroliga situationer</i>	39
<i>Avslutande reflektioner</i>	43

1 Bakgrund

Ett vanligt problem i våra klassrum är att det ofta blir oroligt, och att tillsägelser och diskussion då tar tid från undervisningen och från de elever som verkligen behöver hjälpen. Pedagoger får lägga tid på att tysta eller lugna ner elever som inte sitter still och lyssnar eller arbetar. Då stör de sina klasskamrater och sig själva i sitt arbete. Pedagogen som kanske står själv med en klass får ofta anpassa lektioner efter mängden elever för att få det lite lugnare. Därför ska studien visa på vad som kan ligga till grund för hur oro uppstår i en klass, och således vad pedagoger gör eller inte gör då det i en klass uppstår oro och oordning.

Oro kan uppstå av småkonflikter, prat eller spring mellan eleverna. Uppkomsten av orosmoment förknippas ofta med fostran eller snarare bristen på fostran. Oroliga elever beskrivs, av bland annat Stensmo (2007), som tar upp störningar, som både kan vara synliga och osynliga. Litteraturen i arbetet behandlar först ett historiskt och ett nutida perspektiv på hur det sett eller ser ut när det gäller kraven som ställs ute i samhället, detta för att få en förståelse för varför det ser ut som det gör i dagens skolor. Idag ställs höga krav i arbetslivet och därför är det viktigt att eleverna kan tillgodogöra sig goda kunskaper, vilket kräver en bra lärandemiljö vilket också innebär att det finns disciplin i form av gott uppförande och social förmåga.

I litteraturen finns två olika teorier kring hur problemen uppkommer, dels att det kommer sig av i vilken verksamhet som undervisningen sker, dels svårigheter hos eleven. Med tanke på de höga krav som ställs ute i samhället idag (utifrån media och annat), krävs det allt mer av eleverna både vad det gäller kunskaper och social kompetens. Det är av stor vikt att studien ger en bredare grund att stå på, finna de rätta ”verktygen”. Utifrån denna studie är förhoppningen att få verktyg av god kvalitet, som utvecklas genom litteratur och reflektioner. Ämnen som tas upp i litteraturavsnittet i arbetet handlar om bland annat, disciplinering i skolan, ledarskap i skolan, eleven i skolan och samspejlspektiv. I dessa avsnitt fördjupas och förtydligas olika problem kring oro, handlande och förhållningssätt i sådana situationer.

Behövs det mer struktur för att upprätthålla ordning i klassen? Vad är de bakomliggande orsakerna till orolighet? Är det alltid elevens fel? Eller, kan det rent av vara pedagogens sätt att vara och undervisa som skapar oreda i klassen? Detta är några funderingar som studien berör.

Arbetet i studien har skett mestadels tillsammans, förutom genomförandet av observationer och intervjuer. Viss litteratur har skrivits enskilt men i slutändan går det inte att särskilja då vi båda varit i varandras texter och gjort ändringar för att lyfta varandras texter.

Syfte

Syftet med studien är därför att synliggöra vad det kan vara som ligger till grund för oro i en klass. När sådana situationer uppstår måste pedagoger hantera det på något sätt. I studien vill vi också ta reda på hur pedagoger agerar i sådana situationer.

Frågeställningar

- Vilka olika slags situationer skapar oro i undervisningen?
- Hur handlar pedagoger gentemot elever som stör och skapar oro?
- Vilka intentioner och överväganden ger pedagoger uttryck för gentemot elever som stör och skapar oro?

2 Litteraturgenomgång

I den här litteraturgenomgången kommer teorier kring problemområdet att tas upp. De stora delar som behandlas är: Disciplineringen i skolan, ledarskapet i skolan, eleven i skolan och samspeleperspektivet. Som avslutning ges en sammanfattning.

Disciplineringen i skolan

Här tas olika delar inom skolan upp utifrån ett samhällsperspektiv, där det bland annat framgår hur skolan utvecklats. Först visas ett historiskt perspektiv följt av disciplin och fostran i dagens skola vilket beskriver problemet med oroliga elever.

Historik

Om disciplineringsprocessen i skolan nämner Johansson (2006), hur den ser ut mellan pedagoger och elever. Först beskriver Johansson den ordning, som infann sig på skolor för 100 år sedan och att det idag ser annorlunda ut. Dagens skola har helt andra förutsättningar och att pedagoger måste vinna auktoritet. Börjesson och Palmblad (2003) beskriver hur kulturen skapat en önskan om det normala barnet, vilket uppstått i samband med att mödravårdscentraler, barnavårdscentraler och skolhälsovård satt upp standardmått för hur utveckling ska ske och utifrån dessa jämförs sedan barn.

Landahl (2006) beskriver hur Sverige på 1800-talets mitt fick sin första skolinspektör, som kom att kritisera skolorna. Snart förändras det drastiskt i skolorna. Undervisningen skulle förändras genom att lärarna skulle hålla föreläsningar och eleverna skulle bara höras när de ska ge svar på frågor. Under denna tid introduceras handuppräkningsmetoden och detta i sin tur får kritik för att elever inte får tala tillräckligt.

Disciplin och fostran i dagens skola

Ett målinriktat arbete har pedagoger ansvar för och vi lever i ett komplext samhälle, skriver Imsen (2006). Ytterligare menar Imsen att undervisningen ska anpassas efter elevernas förmåga. Ur ett samhällsperspektiv vidrör Johansson (2001) etikens betydelse hos barn. Den etik som eleverna lär sig i tidigt i livet, ligger till grund för hur deras människosyn kommer att speglas i vuxen ålder och således även hur vårt framtida samhälle kommer att se ut. Etik ses som en viktig aspekt i offentligheten, där allt högre krav ställs inom alla områden i livet. Beteendeproblem ser Ogden (1991) står i fokus i media, och det som är ett hinder är att man inte är ense om hur problemet uppstår.

Johansson (2001) skriver att barn i interaktion får sammanhang och i samspelet växer och formas olika värderingar, vilket återspeglas i samvaron. Enligt Statens offentliga utredningar (1997:121) kan tolkas att elever får kunskaper genom socialt samspel, där eleverna tänker tillsammans och delar sina erfarenheter. I offentliga utredningarna

anses även att socialisationen se annorlunda ut idag och att pedagogen har förändrade förutsättningar och ställer högre krav på eleverna.

Sigsgaard (2003) påpekar att barn idag är tre gånger så mycket på fritids och skola än tidigare och dessutom ställs högre krav på dem. Med detta har även institutionernas roll i fostran ökat. Sigsgaard beskriver hur Jean-Paul Sartre en fransk filosof, delar in människors förhållningssätt gentemot varandra i två principiella sätt. Den franske filosofen menar att de antingen har ett: ”bedjan – fordring-förhållande eller ett appell – hjälp-förhållande till varandra.” (s.207), appell betyder vädjan. Då många institutioner och skolor har en mix av appell – hjälp-förhållande och bedjan – fordring-förhållande (som beskrivs vidare i kapitel 2.2.1 Disciplinproblem) så ges barn/elever oftast också en mixad fostran. Sigsgaard menar dock att en del barn får mer av den ena delen och då tyvärr ofta av bedjan – fordring-förhållandet, som många gånger yttrar sig i form av skäll. Barn som är mycket på fritids och skola behöver känna sig älskade, sedda och betydelsefulla och det är en uppgift som ligger på pedagogerna. Om pedagogerna är mer hjälpare än fostrande skällande poliser, så upplever barnen inte skället som så kränkande och hemskt, då det ändå emellanåt tillämpas. Genom förtroende och tillit blir det inte lika dramatiskt. Enligt Sigsgaard undrar många varför inte barnen klarar att sitta still och lyssna, men där tros problemen hänga ihop med föräldrars bristande tid och dålig gränssättning. Sigsgaard anser tvärtom att problemen beror på skolans organisation och barnsyn.

Samstämmigt med Sigsgaard (2003) hävdar Imsen (2006) att barndomen är mer institutionaliserad och den sker tidigt i deras liv, med långa dagar. Institutionaliseringsgenomsyras av att det är organiserat och målstyrt, där de vuxna bestämmer vad som ska ske och att det inte förekommer särskilt mycket ”fri lek”. Eftersom skolan inrymmer alltför många elever i små lokaler, behövs ordningsregler, menar Imsen. Fostran är när barn formas till goda samhällsmedborgare och först sker den i hemmet och senare blir även förskola och skola involverade. Socialisation beskriver Imsen som bredare syn på fostran som sker på flera plan och påverkar den enskilde individen. Skolan har ett ansvar för undervisningen som ska vara elevanpassad, vilket i praktiken inte kan tillfredsställas i brist på ekonomiska resurser, skriver Imsen. En fråga som återkommer i debatter är om fostran blivit sämre och att det förklarar oro hos elever i skolan och alltmer problem hos ungdomar. Dagens samhälle förändras hela tiden och med den ändras också socialisationen, där nya behov, mönster och värden skapas, hävdar Imsen.

Johansson (2006) nämner hur skolans agerande mot eleverna angående disciplinering har förändrats genom historien. Idag ser det annorlunda ut, där pedagogen istället måste vinna auktoritet för att få disciplin. Vidare beskrivs att disciplin låter negativt, men Johansson påpekar att det är nödvändigt för att underlätta för varje enskild individ. Det sker även genom läroplanen som gemensam värdegrund i samhället, som kan tolkas att pedagogen efter elevers förmåga utgår för att nå mål (Lpo-94):

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling /.../ Det finns också olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. (s. 10).

Tillrättavisningar ser Ogden (1991) som effektiva om det inte sker för ofta. Det är ofta pedagogen eller andra i elevens omgivning som uppfattar problemen med eleven och inte eleven själv, skriver Ogden. Sedan nämner Ogden också att eleven inte får tillräcklig inläring, vilket leder till att pedagogen får svårigheter att undervisa på ett tillfredsställande sätt. Här åsyftar Ogden att eleven behöver som mål att kontrollera sitt beteende. Exempel på konsekvenser som behöver ses över är, om eleven får hämmad inläring, stör andra elever, pedagogens arbete hindras eller att det kan leda till social isolering för eleven. Eftersom barn i dag tillbringat mycket tid i skolan påverkas och formas de utifrån intressen hos de vuxna. Dessutom menar Ogden att disciplin och planering av undervisning kan kopplas ihop. De pedagoger som klarar av att få en bra struktur i arbetet kan också bli personlig i relationerna. Det som gör pedagogerna framgångsrika beror bland annat på engagemanget hos pedagoger, hur relevant arbetet är för eleverna. Om elever förväntar sig något intressant och det inte sker, kan de hitta egna aktiviteter, som gör det svårt för pedagogen.

Ogden (2003) betonar att pedagoger ska ha regler och normer uppsatta. Även disciplinproblemen har lyfts i debatter under de senaste åren, skriver Ogden. Ena sidan företräder en mer elevvänlig sida och andra sida står mer på en elevfientlig sida för ett mer disciplinerat sätt. Detta kan jämföras med Sigsgaards (2003) beskrivning av appell – hjälp-förhållande (elevvänlig) och bedjan – fordring-förhållande (elevfientlig). Ogden hävdar att,

Disciplin är inget statiskt tillstånd. Disciplin är snarare ett dynamiskt balansförhållande mellan att visa omsorg och att sätta gränser, mellan att stimulera och ställa krav, mellan att styra och ge frihet /.../ Läraren måste också kunna utveckla självinsikt och använda självkritik för att kunna se, på vilket sätt han själv bidrar till att det uppstår problem, antingen detta beror på bristfällig planering eller förmåga eller oförmåga att kunna leda en klass (s. 84-85).

Störningar i klasserna beskriver Stensmo (1997) tar tid från skolverksamheten. En sorts störningar är de synliga, som kan vara prat eller andra uppträdanden, som glåpord, mobbing eller våld. Sedan finns det även osynliga störningar som kan vara dagdrömmeri eller tankeflykter. Liknande problem kommer att behandlas under rubriken, Eleven i skolan. Om problemet sitter i eleven exempelvis emotionella störningar, är problemen antingen biologiska eller psykologiska. Här är det ”specialundervisning, psykologsamtal eller medicinsk behandling” som gäller (Stensmo, s. 10). Om en familj mår dåligt eller sköter fostran på ett dåligt sätt, kan detta ge anpassningsproblem utanför hemmet. Vidare skriver Stensmo att då behövs kontakter mellan hem och skola eller familjeterapi. I ungdomskulturen kan ungdomar göra upp mot auktoriteter, som skolan. Ett sätt att hantera detta är att skolan interagerar med ungdomarnas kultur och tar upp intresset hos ungdomar, exempelvis musikintresse. Fortsättningsvis anser Stensmo även att en samhällskris kan ge problem som att social kontroll minskar, då behövs rejäla förändringar i samhällsstrukturen. Resursbrister kan synas i slitna salar, möbleringen, böcker eller personalbrister, skolan behöver ökade resurser för förbättringar. En annan del är att lärarna ger en undervisning som är undermålig, vilket är viktigt att förhindra. Därför är det av ännu större vikt att val av lärare till skolan sker med omsorg och att lärarutbildning är ett minimikrav.

Hjørne och Säljö (2006) menar att elever med svårigheter har ökat, trots insatser på elevhälsa och förebyggande arbete. De skriver att så länge skolan funnits har det funnits elever som har svårt att anpassa sig i klassen. Vidare lyfter de fram olika (omstridda) orsaker till problem som DAMP (Dysfunktion i fråga om Avledbarhet, Motorik, och Perception), ADHD (Attention, Deficit, Hyperactivity Disorder), och dyslexi (läs- och skrivsvårigheter) och så vidare. Hjørne och Säljö ser problemen med diagnoser som naturliga, men beroende på hur skolan fungerar och klarar kraven, gällande elevers olika skillnader, som kan vara hälsan, intresse, mognaden, etniciteten och sociala bakgrunden kan problemen bli mer synliga i klassen. Traditionellt förklaras svårigheter med barnens intelligens, men att det idag har övergetts. Idag godtas olika diagnoser inom neuropsykiatrin. Att kartlägga elever och deras svårigheter är centralt för skolan för att få en fungerande verksamhet, menar Hjørne och Säljö. De delar som är viktiga i utvecklingen är sammanfattat att:

- kartlägga elevernas svårigheter
- använda expertishjälp
- mer flexibelt arbete som passar alla elever
- få elever mer delaktig i sin skolgång

Ledarskapet i skolan

Här synliggörs pedagogers förhållningssätt och handlande kring oro i klassrummen.

Pedagogens roll och ledarskap

Löwenborg och Gislason (2006) betonar betydelsen av lärarens egen självinsikt. Om inte läraren har förmåga att se på sin egen roll i sammanhanget då det uppstår relationsproblem, är det ofta elever och föräldrar som görs till syndabockar. Men det kan även vara så att läraren tar på sig rollen som syndabock och skuldbelägger sig själv för att relationerna inte fungerar. Ingen av dessa situationer är till fördel för goda relationer, man får inte tappa fokus på att det hela tiden bör finnas en dialog mellan elev, föräldrar och lärare. De ultimata är att alla vågar säga det de känner och tycker för att få en god relation och bygga förtroende i relationen. Löwenborg och Gislason citerar Dan Stiwne (1989) som skriver:

...inte mycket i skolan förnekas så starkt som lärarens ambivalenta känslor för eleverna. Och då menar jag inte små varianter på den personliga gråskalan utan förnekande av de starka känslor eleverna väcker. Det kan vara känslor av uppgiven förtvivlan, irritation, förkrosselse och till och med hat... (s. 32-33).

Det är starka ord men faktum är att lärare emellanåt hamnar i dessa situationer och då är det bra att kunna ventileras med en kollega, menar Löwenborg och Gislason (2006). En kollega som hjälper till kan ställa frågor och få vederbörande att se och tänka över sin egen roll i relationen till eleven.

Även erfarna pedagoger kan känna sig osäkra med barn som har koncentrationssvårigheter, skriver Kadesjö (2001). Dessa barn kan tyvärr ta fram pedagogens svaga sidor och det är inte bra för relationen. Det kan påverka att trivseln i skolan blir mindre bra. Vidare nämner Kadesjö att det inte är av elakhet barnet beter sig så, utan att det är på grund av svårigheter. Pedagogen ska *agera* och inte endast *reagera*, och fråga sig hur barnet kan hjälpas ur detta, skriver Kadesjö.

Sigsgaard (2003) menar att i appell – hjälp-förhållande råder en gemenskap som deltagarna själva väljer vilken grad de vill engagera sig. Bedjan – fordring-förhållande däremot är mer slutet och inte alls så fritt, ofta är det någon som har mer makt och bestämmer över de andra. Ett exempel på detta maktförhållande som Sigsgaard (2003) ger, är om pedagogen ger direktiv på vad som ska göras och det gäller, pedagogen har ett överläge. Eleven ska fråga om lov, en form av underkastelse som ofta genom sina fordringar leder till konflikter. Konflikter som maktutövaren försöker lösa med skäll. Till skillnad från appell – hjälp-förhållande där: ”hjälp, öppenhet, lust, ansvar, förpliktelser, frågor, ömsesidigt beroende och tillit samt demokrati” (s. 208) är de viktigaste begreppen. Enkelt förklarar präglas skolan från grunden av bedjan – fordring medan barnens fritid står för appell – hjälp-förhållande. Men det fungerar inte riktigt så överallt. Istället är det mer vanligt med någon form av mixat förhållande, där barn föredrar appell – hjälp-förhållandet framför, bedjan – fordring-förhållandet. Om pedagoger i appell – hjälp-förhållande skulle använda sig av skäll skulle det leda till att skada barnens tillit och öppenhet. I appell – hjälp-förhållandet försöker pedagogen att ta reda på bakomliggande orsaker till att oroligheter uppstått istället för att skälla på eleverna. En pedagog måste föregå med gott omdöme inför barnen. Om vuxna skäller mycket på barnen gör barnen helt naturligt det också gentemot sina skolkamrater. Johanssons (2005) studie framkommer att pedagoger använder sig av hot och straff för att eleverna ska arbeta flitigare. Hoten kan bestå av: ”Det du inte hinner nu det får du ta hem och göra” (s. 26) eller om det är någon som stör under en filmvisning, kan filmen stängas av och hela klassen blir lidande. I dessa situationer använder sig pedagogen av bedjan – fordring-förhållandet som Sigsgaard (2003) beskriver.

Ogden (1991) beskriver den komplexa vardagen som pedagoger befinner sig i och att deras arbetsvillkor har försämrats (även fler elever idag). Sedan skildras att elever med problem kan beröra pedagogens svaga punkter, detta kan medföra att pedagogen inte har bra åtgärder att ta till, utan kan istället kränka eleven. Det utmanar och kräver mental styrka av pedagoger. Här är ett gott samarbete pedagoger emellan viktigt, anser Ogden. Pedagogen ska organisera och strukturera arbetet och se till att arbetet hålls igång, lösa konflikter, disciplinera, planera och organisera elevernas arbete et cetera. Några kunskaper som pedagoger bör ha, enligt Imsen (2006) är, ämneskunskaper, kunskaper om skolans organisation, formella pedagogiska kunskaper och praktiska kunskaper. I Stenmo (1997) tar Gustafsson upp studier av klassrum och menar att undervisningen domineras av pedagogen, pedagogen ger ordet, pedagogen bestämmer vem som får ordet och att elevers språk är enformigt och fåordigt. Stensmo redogör kring klassrummets ledarskap som internationellt kallas för ”Classroom management” vilket inkluderar vad pedagogen kan göra för att komma åt problemet. Exempelvis handlar det om att pedagogen som ledare ska upprätthålla en god lärandemiljö i

klassrummet och inte överdriva inövandet av disciplin, strukturera arbetet och ha en förståelse för (analysera) vad som händer i klassrummet.

Problemantering och god lärandemiljö

Åhs (1998) tar upp vikten av att pedagogen har en bakomliggande tanke (strategi) då de tillrättavisar en elev. Det ska inte bara få lugn för stunden utan att det ska vara ett långsiktigt handlande som leder till att konflikter ska avta på sikt och inte fortgå dag efter dag, skriver Åhs. Det innebär att skapa en samhörighet hos eleverna så de känner ett ansvarstagande gentemot varandra. Saknas detta menar Åhs att det är näst intill en omöjlighet att få sammanhållning i klassen. Varje individ måste förstå betydelsen av sina handlingar och lära sig att ta ansvar för dem. Får eleverna se problemen som uppstår i klassen som gemensamma, trots att det kan vara några enskilda elever som är lite mer upphovsmakare än andra, så kan det på sikt leda till att de ändrar sitt störande beteende.

Pedagogen har ingen lätt uppgift då det gäller att reda ut konflikter. Åhs (1998) tar upp betydelsen av att inte vara dömande, då pedagogen ska ta reda på vad som egentligen hänt. Varför frågan ska alltid undvikas för att försöka få elevens förtroende, så att de verkligen vågar berätta vad det är som hänt, utan att inta en försvarsposition. Åhs beskriver även att pedagogen inte ska nöta en störande elevs brister gång på gång utan istället försöka lyfta elevens goda sidor. Det är viktigt att pedagogen förstärker de bra sidorna för att på så vis tona ned det negativa beteendet hos de störande eleverna.

För att förhindra problem bör pedagogen sätta gränser och skulle en elev bråka, ska tillrättavisning ges på ett likvärdigt sätt vid varje tillsägning enligt Imsen (2006). Steinberg (1993) menar att rutiner och ritualer är uppskattat hos elever, både för att hålla ordning, så de vet att nu börjar lektionen, men även för att skapa god stämning, det vill säga, att pedagogen förmedlar trygghet och en god miljö för att möjliggöra koncentration. Elever trivs faktiskt med att ha fasta rammar, skriver Steinberg. Bli konflikter långvariga behöver pedagogen kanske göra en djupare insats för att få bukt på problemet. I dessa fall kan det vara aktuellt med ett fördjupat engagemang där alla elever får vara delaktiga. Det kan handla om att eleverna ska reflektera över vad de kan göra för att läget ska bli bättre, under exempelvis kommande rast eller under en vecka, månad. Det kan till och med vara idé att göra små kontrakt med de mest involverade eleverna, kontrakt som följs upp varje dag.

Som pedagog förebygger man att elever inte behöver misslyckas och må dåligt. Kraven bör sänkas på den enskilda eleven och utgår från deras förmågor, för att de ska komma över svårigheterna, menar Kadesjö (2006). Genom konkret arbete ska barnet få känna att de lyckas, så att de vågar prova på nya saker. De ska inte vara rädda att misslyckas. Kadesjö tar upp att praktiskt arbete leder till att barn får uppmärksamhet och känner engagemang, vilket ger ökad förståelse. Den teoretiska delen i skolan ska anknytas till barns erfarenheter, så att de kan koppla det till verkligheten. Vissa barn, tänker Kadesjö, kan dessutom på frågor reagera negativt och se det som förhör. Ett barn med koncentrationssvårigheter som inte förstår arbetsuppgifter, kan i sådana situationer börja använda ett förhållningssätt där de härmar eller gissar sig fram och inte tänker till

ordentligt. Då får pedagogen påminna barnet att stanna till och tänka, att alltså vara aktiv i sitt eget lärande. Sedan betonar Kadesjö att pedagogen ska försöka avstå från stress, att snabbhet inte främjas. Specialpedagogen ger barn med svårigheter möjlighet utifrån barns egna förmågor till lärande, anser Kadesjö. Om gruppen är orolig, ska pedagogen se vad det är som splittrar i miljön och vad det är som kan främja koncentrationen, anser Kadesjö (2006). Exempel på saker att förhindra oroligheter är att ha ordning i klassen och att ha eleven som är orolig nära pedagogen för att möjliggöra ögonkontakt. Lokalerna ska anpassas efter verksamheten, klassrumsklimatet kan vara avgörande för alla barn i skolan. Ytterligare orsak till påverkan kan vara den psykiska miljön, i interaktionen mellan pedagoger och elever.

Eleven i skolan

De problem elever har, handlar ofta om kommande två områden, disciplinproblem och koncentrationssvårigheter, vilket texten kommer att förtydliga innebörden av.

Disciplinproblem

Beteendeproblem är något som är aktuellt i debatter idag. I Göteborgsposten (07-12-06) står det att den internationella kunskapsmätningen, PISA (Programme for International Student Assessment), har jämfört OECD-länder (Organisation for Economic Cooperation and Development) inom olika ämnen och områden. Sverige har sjunkit till en medelnivå och har alltså kommit efter jämfört med tidigare, till skillnad från Finland som ligger i topp i alla ämnen förutom när det gäller frågan om elevers trivsel i skolan. Nu framhåller skolminister Jan Björklund nya medel för om att återfå ordning i klassen, detta för att disciplinen ska återinföras. Medlen handlar om att läraren ska få auktoritet och högre status. Det framkallar negativa känslor hos vuxna snarare än sympati och medkänsla, enligt Ogden (2003). Elever som lyfts ur klassrummet skapar aggression och fientlighet och då blir det få vänner som står ut med dem. Dessa disciplinproblem har funnits länge, skriver Ogden. Exempel på problem är enligt Ogden, småprat, oro vid lektions början och slut, koncentrationssvårigheter och störande elever. Orsakerna är flera och det är pedagogisk-psykologiska eller psykologiska aspekter. En förklaring till oro i klassen är enligt Imsen (2006), att oron ökar i takt med ålder och den beror på den traditionella undervisningen som ökar med åldern. Imsen kopplar ihop det med elevens svårighet till anpassning i skolkulturen.

Koncentrationssvårigheter

Steinberg (1993) skriver så här om barn med koncentrationssvårigheter:

Du känner igen honom, det är jag säker på. Det är Eric som knuffar och tjafsar med varje klasskamrat på sin vingliga väg fram och tillbaka till pennvässaren. Det är Johan (jo, det är mest pojkar, eller hur?) som tycks ha myror i byxorna, som bryter av tre pennor per lektion och som kan ta fem minuter på sig att titta genom sin bänklåda för att leta efter suddgummit han nyss har bitit sönder (s. 110).

Barn som betar sig på det här viset har oftast koncentrationssvårigheter enligt Steinberg (1993), vilket leder till att de lär sig på andra sätt än flertalet i klassen, de lär oftast taktilt. De har mer kryp i kroppen och riskerar bli klassens clown. Dessa elever är dessutom mycket kreativa och har lätt för att hitta på saker, vilket inte alltid är negativt utan tvärtom en god tillgång, om kreativiteten går att begränsa. Elever med dessa svårigheter har dessutom lätt för att bli störda av ljud och rörelse, de är ofta ganska nyfikna och det leder också till att koncentrationen rubbas. Något annat som kännetecknar de här eleverna är att de ofta har svårt att ta direktiv, de vill helst välja själva och inte som det i de flesta skolor fungerar bli tillsagda vad de ska göra. Steinberg menar att det är viktigt att man inom skolans värld erkänner att skolans system inte fungerar för alla elever och att det kan förklara varför en del elever har svårt med anpassningen i skolan.

De väsentliga delar pedagoger har till arbetsuppgift är att ge elever tillfällen att utveckla kunskaper och förmågor, menar Colnerud och Granström (2002). Pedagogen behöver vara insatt i breda ämneskunskaper i undervisningen, kunna ge struktur åt kunskapen, men även utgå från varje elevs kunskapsnivå och behov. Utifrån det ska pedagogen välja arbetssätt och arbetsformer som är passande. En fråga som kan ställas är, om det är skolan som skapar svaga elever? Varför klarar skolan inte av dessa elever? Vidare nämner de att problemet är komplext exempelvis kan skola och hem speglas i elevens förutsättningar. Colnerud och Granström talar vidare om vikten av ett yrkesspråk som är detsamma hos alla pedagoger. På elevvårdskonferenser behandlas olika problem där målet är lämpliga åtgärder för förbättringar av lärandet och det sociala samspelet. Det kan finnas en benägenhet att ge elever skulden och inte skolan. Det är skolans misslyckande, uttrycker Colnerud och Granström. Om skolan ändrar perspektiv istället, så måste praktiken ändras och då skulle vi utgå från att det inte är i eleverna problemet sitter, utan skolan, det kanske handlar om studiemiljön, som inte kan ta vara på elevers möjligheter. Exempel på hur det kan se ut i en utvärdering är att eleven,

- har svårt att läsa och skriva
- befinner sig i en miljö som inte främjar arbetsmoral och uppträder störande
- blir provocerad av lektionsutformningen

Enligt Kadesjö (2001) uppfattas barn som skiljer sig från andra som att de har svårigheter med koncentration, vilket gör att det är svårt som vuxen, att veta vad man ska göra för att hjälpa dem. Kadesjö hävdar att många tror det handlar om fostran hos barnet, men att det i själva verket är svårigheter det beror på. De vuxna ställer krav som är alltför höga, som barn inte klarar av. Vidare lyfter Kadesjö fram att om det blir ohanterligt, är risken med det att pedagogerna inte mår med att engagera sig i barnet. Enligt Kadesjö kan pedagogerna främja koncentration mot en uppgift genom att,

- man ger uppmärksamhet på uppgiften
- utelämnar annat som händer omkring
- påbörjar, arbetar och avslutar uppgiften

Tidigare erfarenheter, känslor och motivation är omständigheter som påverkar barnet antingen positivt eller negativt, menar Kadesjö (2001). Om barnet är stökigt kan det

leda till negativt bemötande som i sin tur kan leda till en ond cirkel. Steinberg (1993) har också uppmärksammat att barn som har koncentrationssvårigheter ofta hamnar i centrum på ett negativt sätt. Därför är det av betydelse att pedagoger försöker ha överseende med de elever som har koncentrationssvårigheter och istället försöker uppmärksamma dem då de gör positiva saker. Istället ska pedagogen tona ned det som är störande och berömma och uppmuntra det som är bra, jämför med avsnitt, Problemhantering och god lärandemiljö. Kadesjö (2001) menar att barnet kan få svårt med vuxenkontakten och det sociala samspelet, om det alltid möts av irritation från vuxna. Sedan tillägger han att oroliga barn ska få stöd, genom struktur och trygghet. Dessutom anser Kadesjö, att barnet inte behöver några tillsägelser, vilket bara motverkar. Här ska barnet få ett fungerande språk och eleven utvecklar kraft på ett positivt sätt istället. Kadesjö (2001) betonar också att det är av vikt för eleven att den som person är omtyckt, men att beteendet inte accepteras. Får eleven uppleva att hans/hennes tankar är värda något, kan självförtroendet öka. Den fysiska miljön ger barnet en hel del intryck, särskilt barnen sinsemellan. Pedagogen har dessutom lite möjligheter att ge uppmärksamhet till eleverna personligen, vilket medför att risken ökar för oroligheter i klassen.

Stensmo (1997) hävdar att de elever som har svårigheter med koncentration och uppmärksamhet många gånger har läs- och skrivsvårigheter. Flera olika sorters svårigheter är, de kan vara enskilda eller komplexa, uppmärksamhetsproblem, kognitiva strategiproblem, motoriska problem, perceptuella problem, talspråksproblem, läsproblem, matematikproblem eller sociala beteendeproblem, skriver Stensmo. I skolan handlar det om att elever ska motiveras av sina pedagoger, för att ge så bra möjligheter för lärandet som möjligt, förklarar Stensmo (1997). I en amerikansk studie beskriver Rusby, Taylor och Foster (2007) om vikten av att ingripa tidigt när det rör disciplinproblem, för att förhindra olika konsekvenser i fortsättningen:

First grade is a critical time for having efficient, yet adequate ways for measuring disruptive behavior problems in the school setting. A breadth of research has highlighted the importance of early detection of behavioral difficulties and early intervention to prevent the escalation of such problems. Children who enter school displaying disruptive behavior. Such as oppositional and aggressive behavior, are at elevated risk for continued social and academic difficulties throughout elementary school (Moffit, 1993; Patterson, Reid, and Dishion, 1992; Shores et al., 1993; Wehby, Symons, & Shores, 1995). These early behavior problems, along with failure to adjustment problems such as school dropout, delinquency, teenage pregnancy, substance abuse, violence, and criminal activities in adulthood (s. 2).

Samspelsperspektiv

I detta avsnitt berör litteraturen olika delar som samspelsperspektiv som speglar det sociala samspelet mellan lärare och elever. Det kommer även att visa på problem som kan uppstå i oroliga situationer och till sist berörs också skillnader i mellan pojkar och flickor.

Socialt samspel mellan lärare och elev

Ogden (2003) redogör för att beteendeproblem hänger samman med social kompetens. De elever som saknar social kompetens bedöms oftare som problemelever. Sedan tar Ogden upp värdet av god social kompetens, som många gånger är avgörande för om en elev klarar skolan eller inte. Social färdighetsträning kan därför ha god inverkan för att förebygga beteendeproblem hos barn/elever. Både vad det gäller att barnen ska få bättre förutsättningar till att bli goda kamrater och vad det beträffar bättre skolresultat. En pedagog kan inte endast lära sig några metoder för att komma tillrätta med elever som stör och skapar oro. Som nämnts tidigare måste en lärare vara beredd att se på hur sin egen personlighet påverkar arbetet. Lärarpersonligheten skriver Löwenborg och Gislason (2006) om och beskriver den som en av de viktigaste egenskaper en lärare har och den kan ständigt förfinas. Som pedagog är det viktigt att kunna se och handskas med känslor som ilska, ledsnad och glädje.

Ur en annan synvinkel lyfter Göthsson (2006) fram barn som sociala varelser och att de kan lyssna och vill bli hörda, detta lär sig barn tidigt i livet. Pedagoger och andra vuxna behöver alltså lära barnen social förmåga. Göthsson vill inte att pedagoger ska placera barn inom olika fack som Gardners lärstilar, istället önskar Göthsson införa ett mer varierat och individanpassat lärande. Utifrån barns olikheter ska de få utvecklas genom flera olika lärstilar. Även Imsen (2006) ser att lärandet sker i ett socialt samspel (utöver det sker det i ett materiellt och symboliskt samspel). Som människa interagerar man genom att kommunicera med andra i omgivningen genom handling, mimik och språk. Imsen menar även att den sker inom vissa ramar i den kultur man befinner sig i.

Ogden (2003) påvisar att beteende hos vissa elever inte passar i skolans regelbok och det är då problemen uppstår. De elever som inte passar in i mallen blir besvärliga individer som stör undervisningen. Beteendet är ofta kopplat till elevens biologiska förutsättningar från dess livsmiljö. Det kan vara i interaktionen mellan eleven och andra elever som beteendeproblem kan starta, när vissa elever inte vet hur normerna för uppförandet ser ut i ett klassrum. Det är oftast elever som har samarbetssvårigheter och presterar dåligt som kommer i bråk med andra. Här anser Ogden (2003), att skolan bör försöka förebygga så elever inte vidareutvecklar ett sådant beteendemönster som inte passar in i skolan och även anpassar så att eleverna får en god lärandemiljö:

Beteendeproblem i skolan är elevbeteende som bryter mot skolans regler, normer och förväntningar. Beteendet hindrar undervisnings- och lärandeaktiviteter och därmed också elevernas lärande och utveckling. Det försvårar dessutom positiv interaktion med andra. (s.14).

Utöver lektioner ser Kadesjö (2006) att rast, lunch, ombyte och så vidare, är svåra för barn med koncentrationssvårigheter, vilket kan försvåra situationen för eleverna. Följderna blir konflikter, som kan bli långvariga och barnen blir så att säga stämplade av både vuxna och barn. Kadesjö beskriver att barnen behöver hjälp i interaktionen mellan kamrater.

Genusperspektiv

Ser man ur ett genusperspektiv tar Imsen (2006) upp olikheter mellan flickor och pojkars beteendeproblem. Lärarna vidmakthåller stereotypa könsmaktsroller än idag, genom att man förväntar sig olika av pojkar och flickor, påpekar Imsen (2006). Därefter skriver Imsen att samhällsordningen är patriarkal. Pojkar väntas vara mer aktiva än flickor medan flickorna är snälla, lugna, lydiga och dessa mönster kan ses som normalt beteende. Flickor är i allmänhet tysta och pojkar stör mer i undervisningen. Även deras umgängesformer skiljer sig genom att pojkar umgås fler och flickor är två och två och som är mer för att diskutera relationer, menar Imsen. Pojkar sägs också få mer uppmärksamhet och är mer utåtriktade och de använder sig av strategier för att få uppmärksamhet av sina lärare. I samhället såg man tidigare en koppling mellan bildningen hos barn och deras framtid och det skedde efter borgerliga ideal. Att fostra flickor förr handlade om att de skulle klara att sköta hushåll. Pojkar fick teoretisk utbildning, vilket kan skönjas spår av än idag. Gens (2002) skriver liknande om hur flickor och pojkar särskiljs redan från födseln, pojkar betraktas som arga då de skriker medan flickor är ledsna. Vidare menar Gens, att de behandlas olika då de exempelvis ramlar och slår sig, pojkar försöker man avleda medan man tar upp flickorna för att ge tröst. Pojkar får mer lösa tyglar än flickor, och föräldrar börjar tidigt ställa högre krav på flickor både om lydnad och behjälplighet. Detta kan även relateras till disciplineringen i skolan där kraven också kan variera beroende av kön.

Sammanfattning av litteraturgenomgång

För att finna svar på studiens syfte, tas olika teorier upp för att visa på synsättet kring elever som stör. Till att börja med behandlas disciplineringen i skolan ur ett samhällsperspektiv, först med en historisk tillbakablick och sedan aktuella teorier. Hur ser det ut med oroligheter i klasser och vad är problemet med det? Det som kan konstateras är att problemen funnits i skolor i alla tider, men problemen kanske har blivit ännu större för elever idag, eftersom arbetslivet ställer allt hårdare krav på kunskaper och förmågor i allt fler områden. Pedagogers arbetssituation är komplext och omfattar fler områden än tidigare. Auktoriteten som tidigare funnits hos pedagogen, har istället blivit hennes uppgift att erövra. Svårigheter sägs öka och olika diagnoser som ADHD och liknande, accepteras alltmer. Vilka konsekvenser får detta för våra barn i framtiden?

Ur ett vuxenperspektiv redogörs ledarskapet i skolan och hur pedagogen förhåller sig till disciplineringen. Hur förhåller sig pedagogen till barn som stör och hur gör pedagogen i störande situationer? Att få självinsikter är betydelsefullt och att se på sin egen roll i oroliga situationer. Goda relationer mellan lärare, elev och föräldrar skapas av en så rak kommunikation som möjligt. Det finns två olika förhållningssätt mellan människor, det ena är vädjan som ger mer frihet (pedagogers underläge), det andra är krav, som istället inskränker på friheten (pedagogers överläge). Pedagogers situation är komplex och det finns olika förmågor som de behöver behärska bland annat organisering, strukturering och ämneskunskaper. Disciplin och planering hänger

samman har genom välplanerade lärare, eftersom välplanerade pedagoger lyckas bättre med disciplinen. Olika synsätt kring disciplineringen av elever är, en elevvänlig appell – hjälp-förhållande (för mindre disciplin) och en elevfientlig bedjan – fordrings-förhållande (för mer disciplin). Det viktigaste att tänka på vid konflikthantering är att inte sära eleven på något sätt.

Elevens vardag ser annorlunda ut mot förr. Barn och elever har mindre fritid och de befinner sig i förskolan och skolan lång tid. Klasserna är större och pedagoger har till uppgift att utgå från barnens egna förmågor och att det ska vara individanpassat. Pedagoger har inte mycket tid att ge varje elev rätt stöd. Disciplinproblemen kan vara prat, oro (vid lektions början eller slut), koncentrationssvårigheter och elever som stör i största allmänhet. Anledningarna kan vara flera och detta ser ut att öka med åldern, det tros bero på traditionell undervisning som ökar med högre åldrar. Elever med koncentrationssvårigheter framställs som kreativa och med kryp i kroppen och många gånger kan de bli klassens clown. De har ofta svårt att följa direktiv. Det är barnets erfarenheter, känslor och motivation som är avgörande för om påverkan blir positiv eller negativ. Att barnets svårigheter kan kopplas samman med livlighet anser vissa författare och de barn som har koncentrationssvårigheter drabbas ofta även av läs- och skrivsvårigheter. Det finns två olika sidor på problemet enligt litteraturen, det ena är att problemet sitter hos eleven och det andra är att det är i pedagogens undervisning det brister.

Det interaktionistiska perspektivet kan uppfattas i det sociala samspelet som visar sig i beteendeproblem. Hur agerar pedagoger med barn som stör? Det har behandlats olika sidor kring den sociala kompetensen, ena sidan menar att problembarn inte har social kompetens och utifrån den andra sidan visar motsatsen. Även kritik lyfts fram kring Gardners lärostilar som kan tenderar till att man sätter barn i olika fack, istället efterlyses en mer varierad undervisning. Lärarpersonligheten ses som en central del i oroliga situationer. Problemen med livlighet börjar när barn interagerar och någon eller några inte vet klassens normer för hur man uppför sig. Genusperspektivet är starkt präglat på barnen och fortfarande ses tydliga skillnader mellan flickor och pojkar. Detta sätter spår även i livligheten, där flickor är tysta och försiktiga, pojkar är mer högljudda och aktiva.

3 Metod

I denna del ska metoden (det vill säga genomförts och på vilka grunder) beskrivas så att läsaren kan följa arbetet genom hela studien. Delar som vidrörs i kommande kapitel är val av metod, val av undersökningsgrupp, beskrivning av undersökningens genomförande, redogörelse av analysmetod, diskussion av studiens tillförlitlighet och slutligen etiska aspekter.

Metodval

I en empirisk undersökning skildras tillvägagångssätt för hur vi nådde syftet i studien, vilket gäller vad som ligger till grund för oro och vilka olika strategier pedagogerna använder sig av för att undvika oroligheter i klassen, strategier som främjade en god lärandemiljö. Av den orsaken använde vi metoder, som hör till kvalitativ undersökning. Genom att vi observerade två olika klasser i tidiga år, under några veckor vardera fann vi tillräckligt med underlag, så att vi kunde få fram resultat av vad som kan orsaka oro i klassen och hur interaktion mellan pedagoger och elever fungerade i dessa situationer. Tanken var att genomföra deltagande observationer under lektionerna. Givetvis behövde vi förankra med valda pedagoger och vårdnadshavare så att de accepterade att vi genomförde observationer i deras barns klass. Vår tanke var att oro och störande situationer kanske förekom oftare just vid början och avslut av olika arbeten.

Deltagande observationer har inneburit att vi under en längre tid deltagit i gruppen som observerades, (i vårt fall genom att ha funnits med som deltagande pedagoger) utan att störa de vanliga rutinerna. Något som enligt Stukát (2005) är viktigt när deltagande observationer används är att hålla distans och inte bli känslomässigt involverad i det som studeras, då det kan påverka resultatet. Fangen (2005) beskriver vikten av att vara extra observant den första tiden på fältet, eftersom man inte har blivit så färgad av vardagen och då reagerar man ofta starkare på vissa beteenden. Fangen tar också upp att utomstående lättare ser mönster i det som sker på fältet, vilket de vana pedagogerna inte gör då det blivit en del i deras vardag. Att försöka hålla kvar nyfikenheten även då fältet börjar bli bekant är viktigt, framförallt inom det ämne man observerar.

När data sedan bearbetades kom vi att vidta extra försiktighetsåtgärder så att konfidentialiteten inte förbisågs.

Urval

Det urval som vi gjorde i studien är till viss del ett bekvämlighetsurval, då vi utgick ifrån att det inte har så stor betydelse vilken grupp pedagoger som observerades i detta syfte. Då studien byggde på observationer och djupintervjuer ansåg vi att antalet pedagoger måste begränsas. Förhoppningen var att det skulle räcka med att genomföra observationer i två klasser, så vi kunde synliggöra vad som skapade oro i en klass och hur pedagoger agerar i dessa situationer. Sedan intervjuade vi pedagogerna i klasserna och på så vis hoppades vi få klarhet i hur deras tankar bakom handlande och agerande ser ut när oro uppstått.

Bekvämlighetsurval har inneburit att vi observerade de personer man har möjlighet att få tag i och att man inte gjort något specifikt urval. Vi var inte ute efter något kvantitativt svar utan mer praktisk kunskap. Urvalet kom således att ligga på de pedagoger vars klasser vi observerade och hoppades de skulle ge så mycket att de kunde representera helheten och på så vis fått en god bild av en miniatyrpopulation som Stukát (2005) kallar det.

Sedan frågar Stukát hur skillnaderna mellan intervjupersonerna ser ut. Här beskrivs deltagarna i studien, för att man ska kunna se skillnader mellan dem. Undersökningsdeltagare:

- Pedagog 1 har arbetat 30 år inom skolan och då mestadels i år 1-3, hon är 54 år.
- Pedagog 2 hon tog sin lärarexamen 2002 och har arbetat som idrottslärare och hjälplärare i år 1-6, hon är 32 år.
- Pedagog 3 är 49 år och hon har arbetat sitt yrkesverksamma liv inom förskola.
- Pedagog 4 är 38 år och har arbetat till och från inom barnomsorg sedan hon slutade gymnasiet, men för fyra år sedan är hon färdig lärare i tidiga åldrar.

Genomförande och analys

För att nå svar på syfte och frågeställningar började vi med att tillsammans söka litteratur som vi sedan delade upp mellan oss. Därefter sökte vi i litteraturen och valde ut det vi ansåg belyste och hade betydelse för vårt syfte. Litteraturen sorterades sedan under olika huvudrubriker som, Disciplinering i skolan, Ledarskapet i skolan, Eleven i skolan och Samspeleperspektivet. Dessa rubriker fick underrubriker så vi lättare kunde finna fakta då resultatet skulle sammanställas. Vidare skedde deltagande observationer i två klasser och intervjuer av fyra pedagoger genomfördes för att nå syftet. Syftet som var att synliggöra, vad det kan vara som ligger till grund för oro i en klass och hur pedagoger hanterar och agerar då sådana situationer uppstår. Innan observationerna genomfördes skickades missivbrev ut till vårdnadshavare, där vi talade om att vi i vår uppsats vill undersöka interaktionen mellan pedagog och elev och därför behövde få deras godkännande till att observera deras barn. Då missivbreven kom tillbaka med underskrift av vårdnadshavare inleddes observationerna.

Vi utförde även bandade intervjuer med berörda pedagoger. Intervjun kom att vara en, som Stukát (2005) kallar det, ostrukturerad intervju, vilket innebar att intervjuaren ställde samma huvudfrågor men att varje fråga sedan kunde följas upp med spontana följdfrågor. På så vis kunde vi få ett mer utförligt svar och djupare information. Denna metod, där man kan nå en ännu djupare nivå, kallas halvstrukturerad eller semistrukturerad intervju. Beroende av intervjuens längd, öppenhet och inträngande kan intervjuformen även kallas djupintervju.

Den kvalitativa studien är intressant när man vill studera pedagogens upplevelse och livsvärld, det vill säga avsikten var inte att redovisa mätbar data. Vårt syfte med studien, gör att den kvalitativa studien passar bättre, eftersom vi studerar vad som kan orsaka oro och vilka olika strategier som pedagoger använde för att få en god lärandemiljö. Den kvalitativa studien leder in på kvalitativ intervju, som beskrivs nedan.

Kvalitativa intervjuer handlar om att utvinna människors erfarenheter genom frågor menar Kvale (1997). Rienecker och Stray Jørgensen (2004) anser att:

Den kvalitativa intervjun är en unikt känslig och kraftfull metod för att fånga erfarenheter och innebär ur undersökningspersonernas vardagsvärld. Genom intervjun kan de förmedla sin situation till andra ur ett eget perspektiv och med egna ord (s. 70).

Fördelar med intervjuer är de öppna frågor som kan gå på djupet inom det valda området. Dessutom kan man med hjälp av följdfrågor få en klarare bild om man inte riktigt förstår något. Ännu en fördel är att vi spelat in ljud, för att senare kunna gå tillbaka gång på gång, vilket är bra vid nedtecknandet av materialet. Nackdelar med intervjuer är att det tar lång tid både att ha genomfört och nedtecknat, men också att kategoriserat och analyserat svaren.

När intervjuerna är genomförda skulle de bandade intervjuerna transkriberas, för att vi sedan kunna bearbeta och analysera svaren. När intervjuerna var nedskrivna klippte vi isär texterna, för att dela in dem i olika svarskategorier, för att ytterligare markera viktiga stödord med hjälp av färgpennor. Stödorden gav oss god hjälp, så att vi kunde uppfatta likheter och skillnader. Då detta var gjort jämförde vi vårt resultat med varandra och ställde syftet mot teorin vi funnit, för att vidare kunna göra en sammanställning där syfte och frågeställningar skulle besvaras. Vi sökte igenom olika litteratur och försökte finna olika lärarperspektiv som vi sedan kunde relatera och jämföra med vår studie med. När det gäller vetenskaplig forskning presenterar Kvale (1997) flera olika synsätt, varav en är fenomenologi. I fenomenologin handlar det om intervjuades erfarenheter. Detta perspektiv, handlar om studier på människans egen syn på sin egen värld, som de kallar livsvärld och som ingår i fenomenologin, enligt Kvale (1994). Det bör kanske påpekas att det är våra tolkningar av intervjuerna och att vi har satt vår prägel på deras erfarenheter.

Observationer genomfördes i två klasser, en förskoleklass och en 1-3 klass på två olika skolor. Under lektionerna noterade vi specifika händelser som berörde syftet vi var ute

efter, noteringar som sammanfattades i en loggbok så det var lättare att sammanställa observationerna då det var dags. Efter en tid insåg vi att det där hade vi sett tidigare. Då blev vi inte lika överraskad som under den första tiden. Därefter utfördes intervjuer med fyra olika pedagoger i olika åldrar. Intervjuformen var en så kallad ostrukturerad form, där vi utgick från bestämda huvudfrågor som sedan utvecklats med följdfrågor. Denna intervjuform passade bra för att kunna undersöka hur pedagoger hanterar oroliga situationer.

Varje intervju gjordes enskilt, vi intervjuade två pedagoger vardera och intervjuerna spelades in på band. När intervjuerna var avklarade transkriberades bandningarna för att slutligen jämföras med varandra. Jämförelserna gjordes på så vis att de olika intervjuerna klipptes isär för att sorteras, i första skedet utifrån huvudfrågorna för att lättare kunna se vad som skiljde eller inte skiljde de olika pedagogernas handlande och förhållningssätt åt. Vi började sammanställa och skriva in vårt resultat under rubriker som hade sin grund utifrån syfte och intervjufrågor. När vi sorterade intervjuerna och skrev in dem i texten började vi ställa syftet mot resultat och teorier vi funnit. Vi skrev även in dessa jämförelser i resultatet. Slutligen granskade vi de observationer som gjorts och placerade in dessa i resultatet efter att jämförelser med litteraturen genomfördes för att kunna finna likheter även olikheter. Målet var att få så ny kunskap som möjligt inom problemområdet. När resultatet sammanstälts fortsatte vi med diskussionen, vilket visar våra egna tankar av resultatet.

De båda skolorna där observationerna genomfördes på hade både likheter och olikheter. Likheter var att resurserna var få, skolorna hade nya rektorer och storleken av skolorna är likvärdiga. Olikheter var att den ena skolan är invandrartät och med lite färre elever i klasserna, medan den andra skolan hade en aning större klasser. Båda skolorna låg i utkanten av en mindre stad i naturskön miljö.

Etik

Vetenskapsrådet (2007) tar upp fyra grundkrav inom forskningsetiken som man bör ta hänsyn till. Vilka här beskrivs kortfattat,

- Informationskrav → den information som ges kan ges i olika omfattning, den behöver inte vara så detaljerad.
- Samtyckeskrav → studien är frivillig.
- Konfidentialitetskrav → innebär att man måste skydda studiedeltagarna från insyn att identifieras.
- Nyttjandekrav → studien är endast för forskningssyfte

Genom att vi observerade, behövde vi vidta försiktighetsåtgärder, som exempelvis konfidentialitet. Med stöd av Kvale (1997) och Stukát (2005), har vi funnit att konfidentialitet är av stor betydelse, vilken beskrivs som ett skydd där hänsyn tas till de medverkandes anonymitet. Forskningsetik är ämnat för att sätta norm för den som forskar och de deltagande i studien, för att bevara trygghet och förhindra konflikter.

Just i vårt fall var syftet en aning känsligt, då det berörde interaktionen mellan pedagoger och elever. Vi kom därför inte att ange det fullständiga syftet under observationstiden, då det kunde hämma observationens resultat. Syftet kom därmed att presenteras som, att vi var intresserade av att se olika klassrumssituationer. Genom att kunna framhålla objektivitet i andras och eget arbete kan man öka ens egen pålitlighet. Källor ska vara korrekta och realistiska. De etiska aspekterna ska, alltefter Kvale (1997), genomsyra hela studien, vilket vi har utgått ifrån.

Undersökningens tillförlitlighet

Följande del redovisar undersökningens tillförlitlighet och enligt Stukáts (2005) beskrivning visar den kvalitetsmässiga delen i metoden. Här ska resultatets sannhet och pålitlighet tas upp. Sedan kommer också styrka och svagheter presenteras. De områden som berör tillförlitlighet är enligt Stukát, reliabilitet, validitet och generaliserbarhet, vilka kommer presenteras närmare. Stukát menar vidare att det finns brister i alla studier och att man behöver ta upp dessa grundligt. Något man ska analysera noga är resultatet, hur tillförlitligt det är. Här ska vi försöka ta upp de svagheter vi är medvetna om.

Stukát (2005) förklarar reliabilitet som tillförlitlighet, vilket avser hur bra ens mätinstrument är och i en kvantitativ studie ska resultatet bli liknande om den gjordes på olika tillfällen eller av olika personer. Vidare ger Stukát exempel på olika sätt att mäta personer för att belysa olikheter, genom ögonmått (låg reliabilitet), genom elastiskt måttband (bättre reliabilitet) eller slutligen längdmått (bästa reliabilitet). Detta måste vi ha i beräkningarna. Mätning kan även ske i kvalitativa undersökningar genom tolkningar och då kan det vara feltolkningar och detta skiljer sig från en kvantitativ studie där data mäts. Vi kan inte vara helt säkra på huruvida deltagare eller vi själva har gjort rätt tolkningar, eftersom vi har en kvalitativ studie. Om personerna vid undersökningen är representativa för allmänheten, behöver vi också fråga oss. Vårt ämne kunde ibland vara svårt att prata om, särskilt när det handlar om personers olika förhållningssätt. Vad som kan vara känsligt här är att pedagogerna kan känna sig granskade.

Observationer genomfördes i två klasser, en förskoleklass och en 1-3 klass på två olika skolor. Under lektionerna noterade vi specifika händelser som berörde syftet vi var ute efter, noteringar som sammanfattades i en loggbok så det var lättare att sammanställa observationerna då det var dags. Efter en tid insåg vi att det där hade vi sett tidigare. Då blev vi inte lika överraskad som under den första tiden. Därefter utfördes intervjuer med fyra olika pedagoger i olika åldrar. Intervjuformen var en så kallad ostrukturerad form, där vi utgick från bestämda huvudfrågor som sedan utvecklats med följdfrågor. Denna intervjuform passade bra för att kunna undersöka lärares förhållningssätt.

Genom våra observationsanteckningar och inspelningar av intervjuer, tror vi att reliabiliteten ska stärkas. Detta möjliggjorde att vi kunnat kontrollera om uppgifterna stämmer. Eftersom vi hade haft bestämda intervjufrågor, med vissa följdfrågor, har

gjort att vi hållt oss till syftet. Precis som Stukát (2005) anser att reliabilitet avser mätning, går det även att använda i kvalitativa studier. Här är några exempel som Stukát lyfter fram som brister, och som vi ger exempel på hur man undviker. Först nämns feltolkningar och en fördel med kvalitativ studie är att ställa följdfrågor, direkt eller vid senare tillfälle, för att få klarhet vilket då ökar våra chanser att ge klartext. För att undvika störningar under själva undersökningen (eller intervjun) väljs en lugn och avskild plats.

Validiteten avser Stukát (2005) som giltighet och gäller om det som avses mäta verkligen mäts, ett begrepp som inte bara rör kvantitativa studier. I en kvantitativ studie ska validitet visa hur bra den beräknar mängden data. I denna kvalitativa studie behöver vi inte mätbar data, utan istället handlar det om att få djupare förståelse av något fenomen eller förhållande. Syftet med denna studie var huvudsakligen att studera pedagogers handlingar och deras förhållningssätt bland annat. Validiteten avgörs av hur pass ärlig pedagogen vågar vara inom de här ganska känsliga områdena, hur kritisk pedagogen är mot sig själv. Vill pedagogen erkänna sina brister? undrar Stukát. Sedan menar Stukát, att det kan vara en felkälla om personen inte är ärlig eller inte har förtroende för intervjuaren. Här bör intervjuaren vara medveten om att deltagarna kanske inte är helt ärliga, men genom att vi försökte ställa så raka frågor som möjligt hoppades vi på raka svar. Eftersom vi gjorde en kvalitativ studie innebar det att validitet rör hela studien, där vi ska fånga olika föreställningar kring störande elever och försöka förstå intervjupersonerna. Hur ser pedagogernas skolkultur ut? Förskoleklassen arbetar utifrån att de ska förbereda eleverna på att börja skolan, leken är här central och dessutom har de träning i sociala relationer, allt arbete är målinriktat. 1-3 klassen arbetade utifrån läroplansmålen där pedagogen även här tränar mycket social kompetens med eleverna. Hur får man tillförlitlighet i en kvalitativ studie? Det finns vissa regler och man kan exempelvis ge resultatet till de medverkande. Redan i början gavs information om syftet med studien, vilket kan öka tillförlitligheten i studien och vi hade bestämda frågor för att vi inte skulle gå utanför syftet.

Den här studien riktar sig till oss själva, för att få ökad kunskap att handskas med elever som stör. Men den riktar sig även till andra lärarstudenter och pedagoger då de också kan ha nytta av den. Som lärarstudenter är våra erfarenheter att vi inte fått med oss den kunskapen under utbildningen, kunskapen hur vi ska agera i oroliga situationer. I utbildningen har lärarstudenter istället diskuterat problemet kring oro och livlighet som är vanligt i många skolor, något som pedagoger i skolan ofta får reflektera över.

För vem gäller resultatet? Detta är en del i generaliserbarheten och den måste grundligt utredas, skriver Stukát (2005). Eftersom vi tänker att barn som stör har funnits länge på skolan och är inget nytt fenomen, tror vi att det gäller många skolor. Går det att generalisera till en större grupp eller bara den grupp som studeras? Vid intervjuer speglas olika personers erfarenheter och det går inte att generalisera. Vi är ute efter att få tankar och uppfattningar hos de intervjuade om vi gör en liknande studie kan resultatet bli något annat. Vad kan påverka generaliserbarheten? Enligt Stukát kan urvalet av deltagare påverka, vilka de representerar. Det kanske är för liten grupp som undersökts och att det har blivit bortfall. Ett annat problem är att deltagarna möjligen

inte är tillräckligt beskrivna. Ju fler personer som säger samma sak, desto mer ökar tillförlitligheten.

Avslutningsvis kommer vi att granska studiens relevans och vi försöker klargöra om studiens syfte blivit besvarat. Studien kom att ge en inblick i vad som skapar oro och pedagogers olika handlande och förhållningssätt. Är det ett öppet förhållningssätt mellan pedagoger och elever? Detta var frågor vi ville ha svar på.

4 Resultat

Resultatets underrubriker utgår från intervjufrågorna som legat till grund för att finna svaren på studiens syfte och frågeställningar. Intervjuer och observationer kommer att vävas samman i löpande text där resultatet kommer att presenteras. Om litteratur tas upp finns den som avslut på eller efter de olika områdena som behandlas för att fördjupa resultatet. För att de intervjuade lärarnas tankar ska framgå så riktigt som möjligt kommer resultatet att innehålla en hel del citat från intervjuerna. De olika områden som kommer att behandlas är, olika störande situationer som skapar oro, pedagogers handlande och förhållningssätt i oroliga situationer, förebyggande av oroliga situationer, genusperspektiv och pedagogens egen roll i klassrumssituationer som uppstår. Varje del kommer att inledas med en form av sammanfattande introduktion, i olika grad beroende av områdets storlek.

Olika situationer som skapar oro

Inom detta område kommer intervjuer och observationer synliggöra olika situationer som skapar oro i klassrummet. Resultatet visar på att störande moment kan vara små saker, så som viskningar och elever som inte hör upp. En del elever nonchalerar sin pedagog helt och hållet, vilket ibland leder till att även pedagogen tappar tålamodet emellan åt och då uppstår inte bara en orosituation utan två, då både elevens och pedagogens beteende blir obehagliga orosmoment, framförallt för de elever som inte är inblandade. Något annat som kan skapa oro är grupsammansättningen. Hur en grupp fungerar är enligt pedagogerna avgörande för hur klassen fungerar i allmänhet. En grupp kan vara känslig för förändringar som när en ny elev börjar i klassen, då rubbas ibland maktbalansen.

Känslor spelar ofta in när det uppstår oro i en klass. Om det hänt något speciellt kring en enskild elev, exempel sjukdom, olycka eller dödsfall, om någon är ledsen och så vidare, dras ofta fler elever in och blir oroliga. Aggressioner är en annan form av känslomässiga händelser och vissa elever kan faktiskt inte tygla sitt humör, vilket ofta leder till obehagliga situationer. Att elever har starka viljor vet man, men att dessa viljor allt som oftast ligger till grund för att oro uppstår i en klass är kanske inte lika tydligt. Att en del elever blir arga då de inte får göra vad de själva tänkt är något som också visat sig i resultatet. Koncentrationssvårigheter är ytterligare en orsak till att oro uppstår, många elever orkar helt enkelt inte sitta still och då tappar de koncentrationen. Dessa aspekter kommer att fördjupas under kommande rubrikerna som speglar de olika situationerna som framkommit, rubrikerna är: störande moment, grupsammansättning, känslomässiga händelser, starka viljor och koncentrationssvårigheter.

Störande moment

De flesta lärare i studien anser att det inte behöver vara mycket som ligger till grund för störande situationer, det kan vara enkla saker som att några viskar och fnissar som kan leda till att andra tappar koncentrationen. Vidare kan vissa elever ha svårt att komma igång med arbetet i början av lektionerna. Detta kan vara uppiggande till att en hel grupp till slut spårar ur och ingen gör vad som ska göras. En lärare beskriver det så här: "Det uppstår ju ganska ofta att det i samlingen är någon som är okoncentrerad, eller något annat som stör, det behövs inte mycket för att skapa oro/.../något som händer utanför." Att elever kommer sent till lektioner kan också skapa oro då pedagogen får börja om med den inledning som pedagogen ofta hunnit påbörja.

Ytterligare problem som kan uppstå är när elever inte hör upp utan fullkomligt nonchalerar pedagogen då den vill starta lektionen, de pratar och spelar över så att pedagogen till slut blir ganska irriterad. Många gånger uppstår en orolig situation för dem som inte är inblandade på grund av att de elever som nonchalerar läraren använder en attityd som många elever kan känna är obehaglig. Pedagogerna anser att de flesta elever är väluppfostrade och menar att eleverna känner av att detta inte är ett bra uppförande, och att de blir lidande av att de inte kommer igång att arbeta då sådana här diskussioner kan ta lång tid. Ogden (1991) tar upp att sådana situationer tyvärr kan framkalla negativa känslor hos pedagogen. Samtidigt får man inte glömma det som Kadesjö (2001) beskriver. För en del elever är det svårigheter som ligger bakom elevers beteende, det vill säga svårigheter som gör att de verkar mindre uppfostrade än andra elever och som uppkommer när vuxna ställer högre krav än eleven klarar av.

En pedagog svarar så här på frågan vad det är som ligger bakom:

Bråkiga och bråkiga, dom gör det ju inte utan anledning brukar jag tänka. Det är ju inte för att de vill det, utan oftast kan man väl hitta orsaker till det och jag tror det är viktigt att man gör det innan man börjar hacka för mycket på den enskilda individen.

Gruppsammansättning

Gruppsammansättningen är något som visar sig ha stor betydelse enligt pedagogerna, det är något som diskuteras flitigt. "Små saker som man inte tänker på, det finns ju vissa barn som är i behov av väldigt mycket lugn och ro och de ska ju inte gå ihop med de här som kan vara utåtagerande, det försöker man ju att tänka på." En av de intervjuade pedagogerna uttrycker det så här: "Personkemin ska stämma och det är inget man kan styra, man kan endast försöka att få eleverna att förstå att vi är olika." "Barn fungerar olika i olika grupper." En grupp kan vara sårbar för förändringar som till exempel då det kommer en ny elev till klassen kan den så kallade maktbalansen rubbas. När en grupp blir sammansvetsad vet alla på något vis sin plats och roll, men när det tillkommer en ny elev så blir det ofta obalans i gruppen och rollerna är inte lika givna längre. Eleverna ska försöka vinna respekt och ibland vara lite extra häftiga. En av pedagogerna säger så här: "För det räcker med om man ser i min klass, så är det inte lätt att komma in som ny och visst det skapar en obalans i gruppen det är ju inte på ont utan det kan ibland vara bra."

Känslomässiga händelser

Andra saker som kan skapa oro i en klass kan vara om det hänt något i klassen, att någon elev råkat illa ut eller om någon förälder, syskon eller släkting blivit sjuk, något djur kan ha dött och så vidare. Elever kan lätt dras med om någon är ledsen. Exempel som observerats är en situation där, en pojke blir arg och ledsen då han ansåg att fel låt vann i en musiktävling som anordnats på skolan. Han går in i ett litet lärum som finns och är jättesur på allt och alla. Han ska inte heller följa med till maten av denna anledning, sedan blir det inte bättre av att soppa är det värsta som finns. Känslor och motivation är omständigheter som även Kadesjö (2001) menar påverkar eleverna ibland positivt och ibland negativt beroende av orsak. Löwenborg och Gislason (2006) förklarar att det är viktigt att lärare lär sig handskas korrekt med känslor som ilska, ledsnad och glädje då det har stor betydelse för hur pedagogen klarar olika känslosituationer i gruppen.

Aggressioner kan vara en annan orsak till att det uppstår oro och bråk i en klass, vissa elever kan helt enkelt inte styra sitt humör och det kan leda till att andra elever helt enkelt känner sig rädda. ”Det kan vara jättemycket som gör att det blir oro i klassen och det kan ju bara hänga på någon enstaka elev.” I en annan situation sker följande: En pojke börjar gråta och trilskas under tiden läraren läser högt. Då pedagogen avbryter läsningen och frågar vad som hänt, är pojken som går i första klass otrevlig och säger att hon inte ska bry sig. Pedagogen frågar varför han säger så? Pojken fräser åter: ”bry dig inte!”. Pedagogen förklarar vänligt att man inte säger så och att hon faktiskt blir ledsen då han säger så till henne. Efter att ha sagt detta, fortsätter pedagogen att läsa och låter pojken få vara.

Starka viljor och koncentrationssvårigheter

Många elever har starka viljor och det kan bidra till oro i klassen, det kan visa sig genom att de blir arga då de inte får göra det de själva tänkt arbeta med. Det tar tid i anspråk för att lyckas övertyga dessa elever om vad det är som gäller just nu. En pedagog uttrycker det så här:

Eftersom många barn nog är vana vid att få bestämma, visst ska de få vara med och vara delaktiga men man måste ju trots allt ha vissa ramar. Och man har faktiskt olika ramar för olika barn och det tror jag att andra barn upplever också att man behöver, så de inte upplever det som någon orättvisa. Utan de kan ju också se, dom där som ofta skapar oro att de ser att de gör lite framsteg också.

Det finns de elever som inte orkar och då tappar de koncentrationen vilket ofta leder till att de istället stör sina klasskamrater och även ibland får med dem på sina upptåg. I en av observationerna i 1-3 klassen märks att ett barn har svårt att koncentrera sig vilket leder till att han gång på gång går och vässar pennan och på vägen småpratar han med sina klasskamrater, inte högljutt men han är ändå där och stör dem. Han sitter ofta och lyssnar på andra elever och lägger sig gärna i vad de gör eller pratar om och han dagdrömmer ofta. Andra elever märker pedagogerna har koncentrationssvårigheter när det gäller att ta in information i början av en lektion. Eleverna hör inte upp och avbryter gärna pedagogen i dess genomgång. Det är nästan alltid de eleverna som, så fort genomgången är klar frågar vad det är de ska göra.

Om vi går till litteraturen är något som kännetecknar elever med koncentrationssvårigheter just att de har svårt att ta direktiv från andra, enligt Steinberg (1993). Steinberg menar att det är av stor vikt att skolans värld erkänner att systemet inte är anpassat för alla elever. Detta lyser även igenom i observationen ovan med pojken som vässar pennan. En observation som är nästan identisk med det citat av Steinberg (1993) som finns i litteraturen, där han beskriver hur en pojke på sin vingliga väg fram till pennvässaren stör sina klasskamrater. I de situationer där elever har svårt att höra upp beskriver Kadesjö (2001) att dessa elever kan locka fram en pedagogs svaga sidor vilket kan leda till att skada relationen mellan lärare och elev.

En intervjuad pedagog beskrev ett exempel på hur hon upplevde en sådan här situation: ”Ja, men det var ju just det att jag blev irriterad, att jag tyckte det va dåligt att dom inte lyssnade.”/.../ ”och sen även för de andra som lyssnar då”/.../ ”det tar ju sån tid.” Något som har observerats är en pojke i en förskoleklass som har svårt att fungera tillsammans med sina vänner. Till följd av detta blir han ofta utesluten ur grupper. De andra barnen vill inte ha med honom att göra då han retas och slåss. Dessa konflikter kan fortsätta långt in på lektionen och därför blir han istället utanför. Detta tar både Kadesjö (2001) och Ogden (1991) upp att just oroliga barn kan få svårt att få vänner.

En annan pojke också i förskoleklass har svårt att sitta still, han sitter och vaggar och petar på saker runt omkring honom så att det blir oljud. Han får pedagogens hand på sig, vilket gör att han lugnar sig stundtals. Även om han börjar igen fortsätter pedagogen likadant gång på gång så han känner att hon finns där. Han kan beskrivas som klassens clown. Detta till trots så är han kreativ på det sätt att han är duktig på att måla och då är han inte heller så orolig.

Pedagogers handlande i oroliga situationer

Pedagogerna handlar på många olika sätt då oroliga situationer uppstår, de flesta försöker emellertid behålla lugnet. Ibland väntar de ut till exempel de pratiga eleverna tills de tystnar automatiskt av att inga andra pratar. Mot utåtagerande elever som exempelvis gapar och kastar saker, handlar vissa pedagoger genom att låta eleven sitta ned på ett lugnt ställe så eleven kan lugna ned sig. Därefter kan man kanske prata med eleven om vad som har hänt. Att skälla är något pedagogerna försöker undvika, likaså hot och straff då de anser att det ibland gör mer skada än nytta. Goda relationer är viktigare för att få en lugn miljö.

Att avbryta vissa uppgifter om oro uppstår och istället börja med något helt annat, är ytterligare ett handlande som ibland används. Pedagogerna beskriver också att handlandet är individanpassat precis som lärandet. Terminsstarten är den period som är mest orolig innan alla elever kommit till rätta menar pedagogerna. Kapitlets fortsättning beskriver mer ingående hur pedagogerna handlat i dessa situationer som legat till grund för resultatet.

Flera av de intervjuade pedagogerna beskriver hur de försöker att vänta ut vissa situationer. Om till exempel någon elev inte slutar prata direkt så står lärarna ibland tysta för att se om eleverna tystnar utan att behöva höja rösten. Genom observationer kan noteras att pedagoger inte alltid går in och avbryter och säger till elever som stör.

Lugnar ned eleven

Vissa elever i de klasser som observerats är mycket utåtagerande och kan reagera genom att gapa och skrika eller kasta saker omkring sig och i de situationerna kan pedagogens handlande bli att de låter eleven sitta ned på ett lugnt ställe och så tar de en diskussion senare. Pedagogerna påpekar att det är viktigt att eleven eller eleverna får lugna ned sig först, det är inte alltid som de är kontaktbara när konflikten pågår och då får alla en chans att lugna sig och tänka över vad det var som hände. Ett exempel är hur pedagogen handlar i situationen där pojken blev arg för att fel låt vann i musiktävlingen som hölls på skolan och att det dessutom serverades fel mat. Läraren valde att inte ta strid med pojken, utan hon gav honom valmöjligheten att antingen följa med till matsalen eller också skulle han bli själv kvar i lärummet, för nu skulle övriga klassen gå till maten. Under tiden som de övriga eleverna tvättar sig och ställer upp i led har pojken tröttnat på att ingen bryr sig om hans beteende och så plötslig är han med där i matkön.

Läraren behåller lugnet

Om elever stör i undervisningen, beskriver en av pedagogerna sitt handlande på följande vis:

Ja, man säger ju till naturligtvis, fortfarande försöker man väl behålla lugnet med tanke på alla andra. Eftersom många barn reagerar väldigt starkt på om man är arg, sur, ledsen eller något så är det ju många som kan uppleva ett väldigt obehag så att man får ju...Ja, det tycker jag är viktigt att man försöker att behålla lugnet och sen är det ju också viktigt att man skiljer på det här med, vem du är och vad du gör, det är två skilda saker och det kan faktiskt få barnen att tänka till lite grann. Dom uppfattar kanske ofta en tillsägelse som att man är arg på dom...eller att man är arg...

På motsvarande sätt resonerar övriga pedagoger, alla är eniga i att det är viktigt att i första hand försöka behålla lugnet. De menar att det inte blir bättre för att man brusar upp och skäller, det leder oftast inte till någon bra och långsiktig lösning. Är flera personer inblandade så försöker de att ta reda på vad som hänt utan att vara anklagande. Ingen av lärarna tror på hot och straff utan de menar istället att mycket handlar om att ha en god relation till eleverna. Däremot kan vissa situationer utlösa vissa ändringar och konsekvenser, som vid följande observationer.

Observation 1: Under en bildlektion i en 1-3 klass springer en pojke i år 1 runt och busar med ett papper i munnen. Pedagogen stoppar honom och säger ifrån, att de skulle plocka undan och samtidigt tar hon pappret ur pojkens mun, varpå han blir jättearg och rusar in i det lilla lärummet och slår igen dörren. När pojken märker att pedagogen i första skedet tänkt öppna dörren tar han tag i handtaget och håller fast dörren. Pedagogen väljer då att inte ta strid med pojken utan låter honom stå där och hålla fast dörren. Det syns tydligt att han egentligen vill ha uppmärksamhet, han trycker ansiktet

mot rutan och försöker få uppmärksamhet. I det här läget lyckades han inte få den iscensättning som han önskat, utan nu blev det istället han som hamnade i en aning pinsam situation där han själv satt sig i ett rum och inte riktigt visste hur han skulle ta sig ur situationen. De andra barnen fick efter städning spela memory och de brydde sig inte alls om honom, där han stod och höll i dörren. Då han gav upp och kom ut, sa pedagogen inget om situationen utan frågade om han hade med någon frukt då det var dags för fruktstund.

Observation 2: På väg till matsalen går eleverna från en förskoleklass i samlad trupp till matsalen. När de kommer fram får alla vänta i ledet utanför matsalen. Här uppstår ofta konflikter som handlar om olika saker. En dag är det en pojke som knuffar på pojken bredvid. Detta ser pedagogen och pojken får en skarp tillsägning av pedagogen. ”- Sluta knuffa på din kompis! Varför gör du så?” undrar pedagogen. Pojken bara skakar på sitt huvud och säger inget. Pedagoger låter saken vara. Strax är pojken på och nyper samma pojke igen, vilken skvallrar till pedagogen och som då markerar att nu räcker det genom att den busiga pojken får ställa sig sist i ledet.

Kanske är det som Kadesjö (2001) menar att tillsägelser endast motverkar elevers lust att lära, likvärdigt med Ogden (1991) som anser att tillrättavisningar fungerar bäst om de inte sker för ofta. Sigsgaard (2003) förklarar hur pedagoger kan mista elevernas tillit om man skäller och utövar lärarens makt över eleverna. Därför bör pedagoger istället använda sig av appell – hjälp-förhållande som fungerar på så vis att, pedagoger försöker ta reda på bakomliggande orsaker till uppkomsten istället för att skälla, en metod som Sigsgaard (2003) förespråkar. Det är något som även Åhs (1998) behandlar, att pedagoger inte får vara dömande, varför frågan ska därför undvikas för att lättare få elevers förtroende då den anses dömande.

Anpassar åtgärder beroende på situationen

Vidare säger en pedagog att om oro uppstår i klassen: ”kanske man får bryta helt och hållet, nu läser vi en stund och så får dom vila sig en stund och så kanske man får prata om det senare.” En annan pedagog förklarar att hon många gånger försöker: ”leda tillbaka eleven på uppgiften och då får man antingen locka, tillbaka till den eller så får man sätta gränser”. En pedagog bör förklara vad som gäller, men även här ser det olika ut, beroende av den aktuella situationen. Elever som ofta får tillsägelse kan ibland känna sig misslyckade och inte omtyckta. Det finns alltid risk att det är deras beteende som istället tar över och så att säga, blir dem. En pedagog anser att det är viktigt att man förklarar för klassen att: ”det faktiskt inte är något fel på ’Kalle’ här utan, det är det som ’Kalle’ gör.” Kadesjö (2001) betonar just detta, att det är av stor vikt för den enskilde eleven att förstå att det inte är eleven som inte är omtyckt utan det är elevens beteende som inte accepteras.

Att pedagogerna handlar olika mot olika elever är en form av individanpassning. Precis som i undervisningen där elever arbetar olika fort och på olika sätt, krävs olika handlingar när elever tillrättavisas i oroliga situationer. Vissa elever räcker det med att blinka lite till, andra behöver en klapp på axeln för att lugna sig medan ytterligare andra behöver fastare ramar och hårdare tillsägelser. Det är sådant man lär sig när man lärt

känna eleverna menar en pedagog. Sedan är det situationen i sig som avgör hur läraren handlar, men oftast brukar det lösa sig med att bara prata en liten stund. Som pedagogen gjorde i situationen då en pojke under högläsningen började gråta och bete sig illa mot pedagogen. Pedagogen pratade lugnt en stund med honom och lät sedan pojken vara. Genom att pedagogen bevarade ett lugn och aldrig brusade upp ledde det till att pojken en liten stund senare lugnat ned sig. Denna situation uppstod helt oprovocerat och pedagogen fick aldrig reda på vad som var bakomliggande orsak till hans beteende. Det här med fasta ramar behandlas även av Steinberg (1993), att rutiner och ritualer uppskattas hos elever, det medför ofta ordning och reda vilket leder till god stämning då pedagogen visar trygghet i sitt sätt att vara. En annan situation som kan uppstå är då de tysta och försiktiga barnen någon gång släpper loss, då säger en av pedagogerna att: ”vissa gånger måste jag blunda”. Pedagogen menar att det kan vara viktigt för dessa barns sociala utveckling att någon gång våga visa sina känslor, det kan ju vara ett beteende som behöver komma fram, någon gång ibland: ”jag ser inte allt”.

Gruppsammanhållning och gemensamma normer

Pedagogerna anser att det i början av en termin tar ett tag innan alla elever kommer till rätta. Det uppstår ofta mer konflikter mellan både elever och även mellan pedagog och elever. För att komma tillrätta med detta arbetar de med att få god grupsammanhållning genom en del gemensamhetsövningar och att eleverna ska lära sig skolans ”regler”. Många elever, framförallt i år 1, har svårt att hålla isär skola och fritids vilket leder till att de inte riktigt förstår att de måste sitta still mer i skolan och att det är fröken som till stor del bestämmer vad som ska göras just nu. Mycket är förståeligt då elever idag tillbringar större delen av sin dag på skola och fritids, vilka dessutom ofta inryms i samma lokaler eller i lokaler intill varandra. Pedagogerna som träffats använder sig dock till största delen av det som Sigsgaard (2003) kallar för appell – hjälp-förhållandet där pedagogen på ett lugnt och vänligt sätt försöker styra eleverna mot det tänkta målet. Det handlar mycket om att vinna elevernas förtroende så de får en god relation till varandra. Gustavsson i Stensmo (1997) skildrar att pedagogens roll i dessa situationer är att vara ledare som bevarar och strukturerar arbetet i klassrummet och inte inöva disciplin, dessutom ska pedagogen kunna analysera vad som händer i klassrummet. Inom konflikthanteringen beskriver Åhs (1998) vikten av att pedagoger har en långsiktigt handlande så att konflikter kan avta på sikt. Precis så handlade faktiskt de aktuella pedagogerna då de arbetade för en god grupsammanhållning.

Gör skillnad på flickor och pojkar - genusperspektiv

Detta avsnitt visar på genusrelaterade skillnader som observerats. Skillnader som i dag kan tyckas inte borde vara så markanta, men resultatet visar på tydliga skillnader. Det har tydligt observerats i vår studie att pojkar är mer utåtagerande. När de är arga visar de det, vilket ofta leder till bråk, men sedan är det i regel bra, flickor stör på ett annat sätt. Flera pedagoger uttrycker att flickor är mer känslomässiga och har lättare till tårar, sedan kan flickor smussla och viskar mer, de kan älta saker hur länge som helst. En pedagog beskriver sin syn på pojkar, ”de orkar helt enkelt inte sitta still.”

Ett typiskt exempel på en situation som är genusbetonad är följande. En flicka i år 3 börjar gråta och berättar att någon bakom henne stuckit henne men en penna. Bakom flickan sitter två pojkar som när läraren frågar vad som har hänt, skyller de på varandra. Båda nekar och situationen blir på så vis ganska besvärlig. Pedagogerna pratar länge med dem och de fortsätter att neka. Efter en lång diskussion visar det sig att båda två stuckit sina pennor i ryggen på flickan. När läraren undrar vad det kom sig svarar pojkarna att hon var högljudd. Det märkliga är att ingen av pedagogerna eller övriga klasskamrater uppfattat att flickan varit högljudd så pojkarnas argument för att sticka pennor i hennes rygg var inte särskilt trovärdigt. Sett ur ett genusperspektiv menar Imsen (2006) att flickor och pojkar har olika beteenden, aktiva pojkar och tysta, lugna, snälla flickor. Pojkar tar mer plats och får mer uppmärksamhet av pedagoger genom bland annat sitt utåtagerande, menar Imsen.

Ett annat exempel, visar hur pedagoger kan handla olika mot flickor och pojkar. En pedagog var medveten om att man kanske handlar olika beroende på genus. Att man kanske är lite snällare så att säga mot flickorna. Vid ett tillfälle är det storsamling med fadderverksamhet och en pedagog talar till alla elever, då sitter tre flickor i förskoleklassen och talar till varandra, de är inte alls uppmärksamma. En annan pedagog hyssjar åt dem och de tystnar en stund. Snart är de igång igen och viskar och fnissar. Samma pedagog hyssjar återigen och kastar en skarp blick, detta hjälper en liten stund. Strax börjar de igen att prata och skratta, då får pedagogerna huka sig fram och säga till ”Nu är ni tysta!” Nu är flickorna tysta och uppmärksammade en längre stund, men deras blickar möts snart igen och de börjar skratta. Samtidigt håller tre pojkar från samma klass på likadant, men här ingriper en pedagog och sätter en pojke lite längre bort och så sätter sig pedagogerna emellan de andra pojkarna och det är tyst sedan. Här syns tydligt att pedagogerna reagerar hårdare mot pojkarna än mot flickorna.

Ytterligare en skillnad som märkts tydligt i framförallt år 1-3 under observationerna har varit att flickor, som haft svårt med läs- och skrivutvecklingen eller koncentration, varit tystlåtna och nästan osynliga, medan pojkar med samma problem varit mer rastlösa, högljudda och busiga. Detta har lett till att pojkarna får mer uppmärksamhet av pedagogerna då de ofta följer dem till sina platser och samtidigt hjälper dem i gång med sina arbeten. Detta har Imsen (2006) också påpekat det vill säga att pojkar genom sitt sätt att vara får mer uppmärksamhet av pedagogerna. Enligt Stensmo (1997) har elever med koncentrationssvårigheter ofta svårt med att läsa och skriva i olika grad, dock beskriver han inte någon skillnad mellan genus.

Försöker få eleven att inse konsekvenser

Här återkommer situationen där två pojkar stack sina pennor i ryggen på en flicka i klassen bara för hon var högljudd enligt dem. Pedagogerna var under samtalet med pojkarna samlad men visade ändå att hon inte under några omständigheter accepterade deras handlande. Pedagogerna förklarade även för dem att om man ljög en gång som de gjorde nu, så leder det till att man får svårt för att kunna lita på dem nästa gång det händer något. Sedan delade även pedagogerna på dem så de inte fick sitta bredvid varandra under resterande lektionstid, eftersom hon ansåg att de triggade upp varandra.

Även här ses ett appell – hjälp-förhållande hos pedagogen vilket oftast leder till att upplösningen blir lugn.

Ett exempel på när elever spårar ur och inte bryr sig om varandra, kan som under en idrottslektion leda till att man som lag förlorar en match fast man egentligen var det bättre laget. Men då sänkningar av sina egna lagkamrater och ovårdat språk ledde till att fokus hamnade på en nivå där dispyterna mellan dem tog överhand, istället för att samarbeta och vinna. Pedagogen beskriver situationen så här:

För att just det språket den ena gruppen hade det accepterade inte jag, jag vill inte höra sådant så det var liksom bara, det var ju så perfekt att de förlorade matchen och då kunde jag påpeka det att det är viktigt att man är sjysta, hjälpsamma och snälla mot varandra istället för att bara trycka ned varandra. Så diskussioner har man väl också rätt ofta, dom vet ju vad jag vill ha. Det tar jag ganska ingående varje läsår när det kommer nya elever, sen tar det ju olika tid.

Om det dock skulle uppstå större problem så kan det ibland krävas att pedagogen följer upp: ”och försöker hitta någon väg tillsammans hur man ska försöka lösa det här”, som en av pedagogerna uttrycker. Även Åhs (1998) tar upp betydelsen av de djupare insatserna och menar att ibland måste man gå till botten med problemen och då får exempelvis alla elever vara delaktiga och försöka reflektera över hur de ska kunna förbättra situationen för att få ett bättre klimat i klassen. Alla får hjälpas åt för att komma tillrätta med problemet, eleverna måste försöka se sin delaktighet i varför vissa situationer uppstår.

Väl strukturerade lektioner

I förskoleklasser där pedagogerna har med yngre elever att göra, använder de sig av lite drama för att tillrättavisa eleverna på ett positivt sätt, eller att påkalla uppmärksamhet genom att vara bestämd men ändå ha glimten i ögat. Några olika förhållningssätt som en av pedagogerna i förskoleklassen beskriver, för att fånga elevernas uppmärksamhet och ge en mer stimulerande undervisning, är följande:

Att antingen är jag ju så här att jag är bestämd men det kan ju också vara så att jag försöker göra något extra roligt, eller göra det lite mer spännande. Eller, för att fånga uppmärksamheten på mig, att de tittar tillbaka till mig kanske jag har något spännande i fickan till exempel och gör det lite spännande gäller det liksom att. Oj, vad har fröken där, så det finns ju lite olika varianter att bestämd, lockande eller det måste vara utifrån situationen.

Genom att ha bra strukturerat upplägg av lektioner, kan en god disciplin uppstå. En pedagog menar att det är viktigt att inte gör för stor affär av en situation så att det befästs. Även att skapa trygghet är en viktig del, hos pedagogerna. En pedagog i en förskoleklass beskriver struktureringen på följande vis: ”Det är väl att man försöker ha så mycket rutiner, speciellt i början. Så här att man har samma saker varje dag och att de är trygga och de vet vad de ska göra.” Ett annat exempel på hur pedagoger förhåller sig till oroliga elever är att de inte godtar ett fult språk och de vill att elever ska tänka på hur man behandlar sina vänner.

Imsen (2006) hävdar att framgångsrika pedagoger, beror mycket på deras engagemang och hur pass relevant deras arbete är, vilket pedagogen i ovanstående citat visar prov på då pedagogen i förskoleklassen engagerar sig för att få elevernas uppmärksamhet genom spänning. Om rutiner skriver både Steinberg (1993) och Kadesjö (2001) att elever uppskattar det, då det leder till ordning och reda, de vill veta vad som ska hända. Kring tryggheten i ovanstående citat, kan detta kopplas till Steinberg som menar att pedagogen ska ge trygghet och en god miljö, för att koncentrationen ska befrämjas.

Slutsatser

Ovan har vi redovisat en rad aspekter som visar hur lärarna i vår studie agerar i oroliga situationer samt hur de också resonerar. Nedan sammanfattar vi det som vi uppfattat som de mest centrala aspekterna: att förebygga oroligheter, strukturerat arbetssätt samt social träning i grupp samt självinsikt om sin egen lärarroll.

Förebygga oroligheter

Att som pedagog försöka förebygga oroligheter är inte alltid det enklaste. Det är något som det ovana ögat inte ens märker, men de pedagoger som intervjuats har pekat på att det sker mer eller mindre hela tiden. Att ligga steget före eleverna är något som verkar vara viktigt. Detta kan ske genom god planering och att dessutom vara flexibel, att läsa av eleverna. Nedan följer några djupare exempel på förebyggande situationer.

För att förebygga oroligheter nämner pedagogerna att det är av vikt att vara flexibel. Flexibel för att arbetet kan avbrytas för att hitta på något annat eller om man ser att någonting inte fungerar som man tänkt. Särskilt när det gäller mindre barn då oförutsedda saker kan inträffa. Så här yttrar en pedagog i förskoleklassen:

Det är lite det att skapa rutiner och lite sådär. Att vara lite förberedd och möta upp och likadant att man delar och har så små grupper som möjligt. Och, inte ha för långa samlingar det fungerar inte när de är bara sex år och ha samling hur länge som helst.

Ett annat exempel, som observerats hos pedagogerna angående hur pedagogerna kan gå till väga för att förebygga oro är följande: En liten pojke ogillar att byta klassrum och pedagogen har faktiskt gett honom valmöjligheten att stanna kvar i hemklassrummet när de andra eleverna går iväg. Innan var pojken arg och oresonlig inför varje sådan här lektion, men nu när de andra går, har han redan efter andra gången märkt att det faktiskt blir konstigt att sitta kvar själv med de äldre eleverna. På kort tid vände pedagogen hans aviga beteende till att han nu inte alls ifrågasätter. När det nu är dags för klassrumsbyte och de andra eleverna ställer upp för att gå, är han mycket snabb att också vara klar för att följa med utan bråk.

Strukturerat arbetssätt

Här poängterar pedagogen vikten av variation och att lektionspassen är lagom långa. Ibland kan man som pedagog få avbryta längre pass för att göra lite mikrogympa eller avsluta längre pass med att läsa högt för eleverna. Ett strukturerat arbetssätt ser

pedagogerna som ett måste för att få verksamheten att fungera. Detta redogör en av pedagogerna för så här: ”Men okey, det är viktigt att man har en struktur och den strukturen tror jag att man finner så småningom i klassrumssituationen i varje fall. Barnen växer faktiskt in i den och har en pejl på den.” Här kommer ytterligare förslag hur pedagogen kan förebygga livligheter.

Det handlar ju mycket om att vara förberedd själv. Och att man har framme material så att inte barnen behöver sitta och vänta på att jag ska hämta något eller plockar fram. Och, sedan är det ju sådär, visst är det så att så där att man alltid glömmer något, papper man ska ha, eller någon bild eller vad som helst. Men, att vara så förberedd själv sedan försöka skapa lugn och ro i rummet till exempel kanske när vi har, att man har dörren stängd och att man inte har så mycket ljud. Nu har jag ju ingen telefon längre i klassrummet i det rummet men, det har jag ju haft förut där och då går inte jag ifrån och svarar det kan jag göra under fria leken. Men inte när vi jobbar med dem för då har jag ju försatt mig och barnen i en omöjlig situation så man tittar på de yttre grejerna och man skapar mycket lugn och ro. Man tittar också på hur man placerar barnen vid bord eller i ringen eller i samlingen sitter de på golvet eller sitter de på stolar, många sådana där yttre saker som är runt omkring.

Social träning i grupp

Något som är viktigt i pedagogers planering är hur de grupperar barnen, för att få bra blandning på grupperna. Några pedagoger beskriver att de i gruppen ägnar en hel del tid till att prata om känslor, förhållningssätt och vad elevernas handlande kan få för konsekvenser. Man får helt enkelt träna eleverna i att vara sociala. Detta är något som även Ogden (2003) propagerar starkt för. Han menar att social färdighetsträning är viktig för att förebygga beteendeproblem hos elever. Åhs (1998) förklarar vidare att om man inte får varje elev att förstå betydelsen av sina handlingar och ta ansvar för dem blir situationen svår. Eleverna måste lära sig att se problemen i klassen som gemensamma trots att det kan finnas en enskild upphovsmakare. Om man får eleverna dit så kan de på sikt ändra störande elevers beteende.

Självsikt om sin egen lärarroll

Att som pedagog vara medveten om sin egen roll i situationer är viktigt, att se på sitt eget handlande och förhållningssätt. Kan jag som pedagog vara orsak till att vissa situationer uppstår och så vidare. Pedagogerna har i resultatet gett några olika exempel på hur de kan se på sin egen roll i olika situationer.

Eleverna ska alltid känna att de kan komma och prata med pedagogen om någonting inträffat, tillit är något som går som en röd tråd i pedagogernas tänk. Att vara en vuxen som inte alltid blir arg utan eleverna ska känna: ”en trygghet där och dom vet att jag inte blir så himla arg, då jag tror mer på att lyssna och sen försöka hjälpas åt, det är min stil”. Detta uttryck har paralleller med Löwenborg och Gislason (2006) som anser att det ultimata är att alla vågar säga det de känner och tycker för att få en god relation. Här ser man också att appell – hjälp-förhållandet, som innebär att eleverna har förtroende och känner trygghet hos pedagogen, åter lyser igenom. Till skillnad mot bedjan – fordring-förhållandet, vilket innebär att pedagogen förhåller sig mer som maktutövare som försöker lösa konflikter med skäll, Sigsgaard (2003).

I situationer där en ny elev börjar i klassen ser en av lärarna så här på sin egen roll:

Jag är ju en del i alltihopa jag också, jag får ju tänka på hur man för in de här nya eleverna i klassen också, det är ju inte lätt, de får ju inte känna sig utanför, även om man ibland skulle vilja behandla dem på ett annat sätt så är det viktigt att man inte särskiljer dem på ett utmärkande sätt/.../det tycker jag är viktigt, att man får in dem i gruppen.

Pedagogen visar här ett tydligt exempel på hur man som pedagog måste förhålla sig i vissa situationer. Hon menar att man måste vara professionell och inte för personlig då eleven faktiskt inte skulle få fördel av det i längden. Dagsform kan vara en annan orsak till hur pedagoger agerar, har de en dålig dag menar de att det givetvis påverkar deras lärarroll på ett negativt sätt. Tålmodet spelar ju ett spratt ibland.

Man är ju inte på topp precis alla dagar, men å andra sidan är det så mycket som ska gå på rutin så det ska ju inte, eller man tror ju inte att det lyser igenom, men det gör det väl är klart. Om man har huvudvärk och sådant där. Min egen roll i gruppen?! Jo men det kan ju ha hänt saker som man nyss fått reda på i personalrummet och man kommer och man är upprörd, ja det händer ju saker dagligen, man kanske har tänkt sig en sak och så har det inträffat något och då får man göra på något annat sätt eller blåsa av. Sedan när det är som det är att man får hoppa in för varandra ibland så kan man inte vara så förberedd, som man trodde att man skulle vara. För plötsligt kanske man sitter med alla elever från två klasser och så skulle man börja med något nytt. Det är klart att det påverkar ju och det får ju ta ett tag innan det lugnar ned sig och man kommer på något annat som kan passa för en så stor grupp. Oro är ju faktiskt om det är konflikter eller inte, det vet jag inte men det upplevs ju oftast som ganska tråkiga. Jag vet inte riktigt jag hoppas inte jag ger upphov till oro i varje fall. Men det är ju klart att ibland är ju jag också ledsen eller har huvudvärk och då kommer barnen fram och frågar, hur är det har du huvudvärk. Oftast säger man ju det att idag har jag så ont i huvudet men de gånger man inte sagt något så förknippar eleverna mitt sätt att vara med huvudvärk och det stämmer oftast. Som tur är händer det inte ofta.

Här visar pedagogen på att hon också är människa som har känslor. Hon menar att man inte kan ljuga för elever om hur man mår eller känner sig. De genomskådar att något inte står rätt till ganska omgående då de känner en bättre än man tror.

Löwenborg och Gislason (2006) lyfter betydelsen av lärarens självinsikt och förklarar att om inte läraren har förmåga att se på sin egen roll blir ofta elever och föräldrar syndabockar eller att läraren skuldbelägger sig själv. De menar att det viktigaste för att få en god relation är att man kan ha en bra dialog mellan elev, lärare och föräldrar.

5 Diskussion

I detta kapitel kommer våra egna tankar kring studiens gång och resultat att presenteras. Vi har först metoddiskussion och sedan kommer resultatdiskussionen, vilken innehåller sex delar. Anledningen till denna indelning är att det ska vara enklare för läsaren att följa diskussionen utifrån resultatet.

Metoddiskussion

Studien har varit en empirisk undersökning där pedagoger och elevers tillvägagångssätt skildrats för att nå syftet med studien. För att nå de resultat som framkommit har vi använt oss av en kvalitativ metod med hermeneutisk inriktning där deltagande observationer i två klasser och intervjuer av fyra pedagoger legat till grund för resultatet. Metoden har varit tidskrävande och även om vi önskat fler observationer och intervjuer för att få ett djupare undersökningsresultat, har tiden tyvärr inte räckt till för fler. Men vår uppfattning är dock att de fyra pedagoger som intervjuats och observerats gett trovärdiga svar och agerat på ett för dem naturligt och vardagligt sätt. För att förstå och tolka det vi har sett och hört i deras verksamhet har vi också använt oss av annan forskning, vilket därmed belyst det som vi har kommit fram till. Det tror vi också har ökat trovärdigheten av det som vår studie visar. Det är alltså vår empiriska studie tillsammans med annan litteratur som utgör vårt resultat.

Valet av metod föll sig naturligt då vårt syfte med studien var att försöka synliggöra vad det kan vara som ligger till grund för oro och hur pedagoger handlar och förhåller sig gentemot elever som stör och skapar oro i skolan. För att kunna synliggöra vad det kan vara som ligger till grund för oro och hur pedagogerna handlade i dessa situationer behövde vi observera vad som hände i klassrummen. Detta valde vi att göra med hjälp av deltagande observationer där vi fanns med som pedagoger i klassen och samtidigt observerade. På så vis var det ingen som betedde sig konstigt utan allt flöt på helt naturligt då eleverna inte visste att vi observerade. För att sedan få reda på hur pedagogerna anser att de handlar och förhåller sig gentemot elever som stör, använde vi oss av djupintervjuer.

Genom att vi både observerade och intervjuade pedagogerna har vi på så vis fått två perspektiv på tillvägagångssätt, då vi både sett hur pedagogerna handlar i praktiken och hört hur de anser att de handlar och förhåller sig. Därmed har vi kunnat jämföra och se om de ”handlar som de lär”. Eftersom vi observerade våra klasser under en period innan vi utförde intervjuerna kunde observationerna ligga som bakgrund vid intervjuerna. Vi hade våra grundfrågor i intervjuerna men tack vare observationerna kunde vi använda olika exempel som vi observerat till att ställa följdfrågor och på så vis få en djupare intervju med varje enskild pedagog.

Att behandla insamlat material har varit tidskrävande då intervjuer har transkriberats och analyserats, observationer har också skrivits ned och analyserats, samt granskning av litteratur. Utifrån det insamlade materialet har vi sammanställt och gjort vår tolkning av studiens resultat.

Resultatdiskussion

I detta sista avsnitt som visar vår resultatdiskussion har vi sammanställt våra tankar kring studien i olika kategorier som fallit sig naturliga i vår diskussion. I denna del vill vi diskutera pedagogiska implikationer för undervisning i allmänhet. Med utgångspunkt från det vi presenterat i vårt resultat: vilken betydelse har det för undervisning generellt? Först kommer vi betona och diskutera betydelsen av interaktionen, där vi beskriver de skillnader vi sett inom det sociala samspelet, följt av vad som skapar oro i en klass. Genusskillnader är något som visat sig vara av större betydelse än vi från början trott. Våra frågor inför studien rörde både lärares handlande och deras förhållningssätt i betydelsen vilka intentioner och övervägande de ger uttryck för. I nästa del fokuserar vi särskilt på pedagogernas förhållningssätt.

Interaktionen

Det sociala samspelet är det allra viktigaste som påverkar barnen antingen positivt eller negativt. Vi har sett skillnader i teorier kring det sociala samspelet, Ogden (2003) ger exempelvis förklaringen att barn med beteendeproblem inte har social kompetens vilken är viktig för barns förmåga i skolan. Göthsson (2006) menar emellertid att barn är sociala och att de tidigt lär sig detta. Det är en rimlig synpunkt som Göthsson gör gällande, eftersom barn precis som vuxna samspekar i olika situationer hela tiden med kända och okända människor, detta sker i olika omfattning hos människor. Sedan menar vi också, precis som Ogden, att barn behöver träna sig att bli bättre på att samspeka med andra. Många gånger har vi sett att de tysta eleverna utanför undervisningen inte är särskilt tysta, utan de skojar som vem som helst. Är det bristen hos vuxna eller kanske är det mängden elever det handlar om? Elever med koncentrationssvårigheter kan hamna utanför kamratskap, det tolkar vi kan bero på att de förstör leken och att de ses som lite besvärliga att ha med i leken. Deras framtid kommer kanske att påverkas av att de inte har utvecklat tillräckligt med social kompetens, nästan alla yrken kräver idag social kompetens.

Om vi tittar på hur interaktionen mellan pedagoger och elever varit under våra observationer, har vi sett många situationer där pedagogerna visat på gott tålamod. De har gett elever den tid de behöver för att komma till rätta med situationer som är främjande för eleverna, framförallt i början av terminen. Pedagogerna har arbetat mycket med att eleverna ska känna trygghet, att de ska våga säga vad de känner och så vidare. Etik och moral är något som förespråkas på de skolor vi observerat. Pedagogerna både agerar och hanterar situationerna väl för att upprätthålla ett gott samspel mellan dem och eleverna. Interaktionen har vi sett följer de flesta delar genom hela studien.

Ser vi tillbaka i historien kan vi förstå oss på varför oroligheter i klassrummen ser ut som det gör idag. En del i vårt syfte var att försöka synliggöra vad det kan vara som ligger till grund för oro i en klass. Enligt Landahl (2006) har livlighet funnits länge och har inte ändrats så mycket som man kan tro. Han ger en beskrivning av hur skolan såg ut då den första skolinspektören kom, en skola som var pratig och inte alls så städad som den senare blev.

Hur oro uppstår

I denna forskningsstudie har vi i resultatet fått flera exempel på att det inte alltid behöver vara så stora bakomliggande orsaker som startar oro i en klass. Vi har sett allt från smågnabb till riktiga vredesutbrott.

Vi har bland annat i resultatet stött på situationer där elever kommer sent eller att vissa elever inte lyssnar när pedagogen eller någon annan pratar. Detta leder till att övriga klasskamrater blir drabbade av att pedagogen måste avbryta för att säga till vederbörande. Klasskamraterna drabbas då, många av dem verkligen vill komma igång och jobba, men istället blir genomgången fördröjd och ibland upprepad. En av de intervjuade pedagogerna uttrycker just att det i samlingarna kan uppstå oro i form av bland annat koncentrationssvårigheter hos vissa elever, men även påpekar pedagogen att: ”det behövs inte mycket för att skapa oro”. Detta är något som vi känt av under våra observationer att elever inte kommer igång. Många gånger sitter de lugna eleverna och väntar på att allt ska lugna sig och det är inte utan att man lider med dem, det är ju ofta samma elever som alltid fördröjer starten av lektionerna.

Att elever inte hör upp eller är nonchalanta kan även leda till att pedagogen tappar humöret och blir irriterad, vilket också bidrar till att övriga elever hamna i obehagliga situationer. Sådana här situationer upplever vi är något av de svåraste, då man känner att humöret så att säga ”rinner över”. Man vill ju inte bli arg men ”man är ju bara människa” och när då vissa elever bara nonchalerar en blir frustrationen ganska stor. Vi tror faktiskt att det ibland kan vara nödvändigt att man som pedagog visar att man faktiskt blir arg och irriterad även om det orsakar visst obehag för de icke berörda. Det är nog viktigt att man visar just det att ”man bara är en människa” precis som alla andra. Men, man får ju trots allt inte spåra ur. Här kan även dagsformen hos pedagogen spela stor roll då tålamodet kan variera. En pedagog lyfter att det kan ha hänt något som upprört känslor under exempelvis rasten och att det tar tid att lugna ner sig. Genom våra erfarenheter har vi tidigare varit med om vikten av att det finns bra lärarlag där man som pedagog kan prata ut för att på så sätt underlätta problemet.

Gruppsammansättningen är en annan viktig del som vi i resultatet märkt har en avgörande betydelse för om klassen är orolig. De flesta pedagoger som vi mött betonar vikten av god gruppsammanhållning. Detta är något som de arbetar ganska flitigt med under framförallt den första delen av terminen. Pedagogerna menar att det i början av terminen uppstår fler konflikter, vilket beror på att eleverna i början försöker finna sin plats i gruppen. Mot slutet av terminen är det ofta lugnt och harmoniskt i klasserna. Att arbeta med gruppsammanhållningen anser vi vara ett klokt drag av pedagogerna. Vi menar att det i vissa fall är viktigare att eleverna i början lär sig arbeta och vara i en

grupp än att de lär sig läsa och skriva. För om de inte fungerar i en grupp så kommer de inte heller att ta till sig kunskapen som ges.

När känslor är inblandade har vi märkt att en del pedagoger låter ilskan hos vissa elever få rinna av, utav sig självt och pedagogen fortsätter efter en kortare tillsägning att undervisa de andra eleverna så de inte drabbas av den störande elevens beteende, utan den störande eleven drabbar endast sig själv. Detta tycker vi har varit en intressant iakttagelse, hur professionellt pedagoger faktiskt arbetar. I Johanssons (2005) studie har vi läst att vissa elever inte mår dåligt av offentliga tillsägningar, något vi motsätter oss då vi tror att alla människor känner sig kränkta om de får skäll offentligt. Vissa kan dock dölja det. Något som är positivt med livlighet är att eleverna vågar låta och att de känner sin pedagog på ett mer naturligt sätt och att de vågar visa sina känslor mer öppet.

Koncentrationssvårigheter är en annan anledningarna till oro och livlighet. En nyhet för oss är precis som Kadesjö (2001) intressant uttrycker, att i de fall barnet inte kan koncentrera sig, är anledningen ofta att barnet inte förstår. Om det nu är svårigheter det kan handla om när oro uppstår, tänker vi att oron bör uppmärksammas mer än vad den kanske görs. Här är alltså viktigt att se på sin egen del i problemet. Kan det handla om att fel metod används för att alla ska förstå. Om svårigheter leder till att elever tappar koncentrationen bör kraven sänkas på barnen, skriver Kadesjö. Sedan tror vi att det kan vara bra att arbeta med mer praktiska saker och mer varierade lektioner.

En sak som vi har upptäckt i vår studie är att man som vuxen har lätt för att kategorisera elever i olika fack, som exempel, en tyst flicka eller en busig pojke. Det här ser vi som ett hinder, särskilt eleven som kan fastna i ett fack och liksom bli stämplat, som också Göthsson (2006) tar upp. Vi tänker även att det kan vara mer komplext problem och att det beror på flera saker som hunger, sömnbrist eller tankar på olika händelser. Våra motiv till att tro det ser vi som att eleven blir rastlös om han/hon inte förstår och då blir det för tråkigt helt enkelt. Här behöver pedagogen se över sin verksamhet och undervisning, för att kunna ta sig över svårigheter. Konsekvenser med oroliga barn är att de stör andra barn, men även sig själv. Ofta kan man se att det är de elever som ofta har svårigheter och inte riktigt hänger med i undervisningen som är de elever som skapar oron i klassrummet. Andra följder blir att elevens beteende kan leda till att de får svårigheter med att få kompisar, som Kadesjö (2006) avser. Pedagogerna i vår studie har inte nämnt något om dessa svårigheter, men vi har heller inte frågat kring det. Däremot har vi sett ett exempel utanför klassrummet där en pojke tyvärr ställer till bråk vart han än är med och därför ibland blir utanför.

Skillnader i genus

Skillnader mellan pojkar och flickor har ofta diskuterats och ibland funderar man över om det verkligen är så farligt. Är det verkligen så att pojkar tar mer plats i klassen? Ja, om vi ser till de observationer som gjorts till denna studie och tidigare erfarenheter vi fått under vår verksamhets förlagda utbildning så finns faktiskt skillnaderna. Vi har vid flera tillfällen sett hur pojkarnas bus fördröjer starter av lektioner och hur deras prat och spring i klassrummet stör de tysta flickorna. Flickor som för det mesta är noggranna

och verkligen vill komma framåt i sina böcker och uppgifter. Att de busiga pojkarna tar mycket tid i anspråk har syntts tydligt. Om vi tar exemplet där de tysta flickorna som har svårt med läs- och skrivutvecklingen mer eller mindre blir osynliga. Medan de pojkar i klassen som har samma problem, rör sig runt, är högljudda och rastlösa får mer uppmärksamhet just på grund av att de inte uppför sig. Flickorna får faktiskt lida för att de inte väsnas i dessa situationer då pedagogen lägger sin energi på att få de busiga pojkarna att sätta sig ned och komma igång med sitt arbete. Under den tiden pedagogen gör detta har ingen över huvud taget märkt att flickorna inte kommit igång. Först när lektionen närmar sig sitt slut kan det hända att pedagogen uppmärksammar dem när allt annat har lugnat sig.

Dessa situationer anser vi egentligen är helt orimliga men det är ett faktum att verkligheten ser ut så här. Är en elev tyst och försynt finns en risk att eleven blir bortglömt och halkar efter ännu mer. Detta är något som Imsen (2006) uppmärksammat då Imsen menar att olikheterna mellan pojkar och flickor är att pojkar är utåtagerande och flickor är tysta och att pojkar får mer uppmärksamhet i klassen på grund av detta. Vi förstår pedagogernas handlande då det för alla elevers skull är viktigt att det blir en bra arbetssituation, men det är ju oftast de svaga som kommer i kläm. Detta är något som gett oss en ny syn på klassrumssituationer där det uppstår en del okontrollerat prat, vi hoppas att vi kommer att tänka på de svaga eleverna när sådana här situationer kommer att uppstå i vår yrkesroll.

Orättvisan ligger dock inte enbart på att flickor blir bortglömda då pojkar busar och pratar. Flickor har faktiskt en del fördelar med att de är just flickor. I de situationer som observerats har nämligen framgått att pedagogerna har mer tålamod med flickorna då det faktiskt uppstår situationer där flickor och pojkar under en samling pratade ungefär lika mycket. Flickorna fick fler tillrättavisningar utan konsekvenser än vad pojkarna fick. Då pojkarna blev tillsagda så gick en pedagog snart fram och särade på dem så de inte fick sitta bredvid varandra. En intervjuad pedagog sa att man kanske är lite snällare mot flickor än mot pojkar.

Vi känner att det är så att pojkar i framförallt de tidiga åren hittar på mer bus som kan orsaka oro i klassen. Som i situationen där två pojkar stack sina pennor i ryggen på en flicka i år 3. Pojkarna hade retat sig på att flickan var högljudd, vilket inga andra i klassen uppfattat. Det var nog snarare så att de ville retas en aning och de tänkte inte på följderna i denna situation. Flickan blev ledsen och vår tolkning är att pojkarna blev en aning skärrade då ingen av dem erkände i första läget vad de gjort, utan de skyllde på varandra. Vi tolkar detta som ett vanligt busstreck, men det ledde till att pedagogen fick ha en lång diskussion med dem för att förklarar vilka följder det kunde ha fått om de stuckit in pennan för hårt. Likaså blev det en diskussion om moral då de faktiskt ljög för pedagogen.

Beträffande genus får vi inte glömma att vi ser olika ut och många gånger också fungerar olika, man är ju född till pojke eller flicka och det innebär faktiskt vissa olikheter. Vilket också Gens (2002) beskriver att barn redan från födseln särskiljs då man påstår att pojkar är arga och flickor är ledsna då de skriker som små. Vidare menar Gens att barnen också behandlas olika då de exempelvis ramlar och slår sig.

Pedagogernas intentioner och överväganden inför och i oroliga situationer

Genom studien har vi mött på många olika handlanden och förhållningssätt hos pedagogerna. Något som slagit oss är hur genomtänkta pedagogers handlanden verkar vara. Detta till trots sker handlandet helt naturligt och det verkar bara finnas där, utan att pedagogerna verkar fundera över handlandet. Det beror förmodligen på att pedagogerna genom sitt vardagliga handlande fått så mycket erfarenhet att det faller sig naturligt. Alla pedagoger vi träffat under vår studie har poängterat vikten av att försöka bevara lugnet då oro uppstår i en klass. De har förklarat att om man som pedagog brusar upp kan man bland annat tappa elevernas förtroende. Vidare menar en av pedagogerna att man vill "behålla lugnet med tanke på alla andra." Detta är något som vi uppfattat mycket positivt, att pedagogerna försöker tänka på hur alla elever känner och tycker. Sigsgaard (2003) beskriver detta att pedagoger som använder sig av appell – hjälp-förhållandet undviker att skälla på sina elever då det just skadar elevens tillit till pedagogen. Motsatsen till appell – hjälp-förhållandet är bedjan – fordring-förhållandet, vilket inte är något att föredra. Vi har dock sett en viss blandning ute på fältet men då appell – hjälp varit det ledande förhållningssättet överlag. Vi bedömer att det är bra med en blandning av dessa, men att det precis som vi observerat ska vara övervägande appell – hjälp-förhållande. Vidare anser vi att man bör ställa lite krav på eleverna, för att de ska känna ansvar och att de lär sig växa med det. Vi tycker inte man ska straffa hela klassen, det förlorar alla på, inte minst läraren som skaffar sig ännu större problem i form av konflikter mellan barnen. Åhs (1998) klarlägger betydelsen av att man har strategier när man tillrättavisar och att det är ett agerande som även på sikt hjälper. Den fysiska miljön kan vara ett skäl till oro, men ännu viktigare är den psykiska miljön, avser Kadesjö (2006).

En av pedagogerna i en klass 1-3 har visat på gott tålamod då en av eleverna i år 1 ofta spårar ur. Eleven har dels haft svårt att känna av skillnaden mellan fritids och skola och han har dessutom vissa problem med sitt humör. Det är denna elev som bland annat fått utbrott under högläsningen där han säger åt pedagogen att hon inte ska bry sig. I denna situation pratade pedagogen lugnt med pojken en liten stund, pedagogen gjorde aldrig någon stor sak av situationen, vilket vi anser ledde till att han faktiskt efter en stund lugnade sig. Sättet pedagogen använde sig av var gynnsamt för övriga klasskamrater som inte blev drabbade någon längre stund när pojkens humör tog över en liten stund. Här drar vi likheter till Stensmos (1997) beskrivning av klassrummets ledarskap vilket stämmer väl in när pedagogen ska upprätthålla ordningen och inte överdriva inövandet av disciplin. Pedagogen ska även strukturera arbetet och ha förståelse för vad som händer i klassrummet.

Pedagogerna beskriver hur de handlar individanpassat mot olika elever, precis som i lärandet. Vi har under våra observationer sett hur en del elever lugnar sig genom att pedagogen endast säger elevens namn lite tyst, eller att en hand läggs på axeln eller stryker ryggen. Medan andra elever inte ens skulle märka att någon sa dess namn, utan där kan pedagogen få gå fram och se eleven i ögonen och prata till den med bestämd röst. Hos de elever som har svårt att ta direktiv behövs fasta ramar och en aning hårdare

tillsägningar. Ibland kan man som utomstående uppfatta att det är orättvist att eleverna särskiljs, men efter en tid i samma klass märks att eleverna är ganska medvetna om att de kräver olika tillsägningsmetoder. Pedagoger vi mött visar sig ha ett gott förhållningssätt mot sina elever, de behandlar barnen professionellt efter allas lika värde, precis som läroplaner förordar. Angående lärarnas förhållningssätt belyser Löwenborg och Gislason (2006) att de ska åstadkomma goda relationer. I ett citat beskriver de att pedagogers känslor inte alltid är positiva utan de kan faktiskt vara precis tvärtom, elever kan framkalla känslor pedagoger inte alltid är stolta över. Vid livlighet i klassen beskriver våra intervjuade pedagoger att man ska vara bestämd, vilket vi ser som viktigt för att eleverna ska förstå att vad som gäller.

Att ta reda på bakomliggande orsaker till oroligheter, är en del av pedagogiskt handlande som inte alltid visar sig vara så lätt. En pedagog får inte vara dömande vilket även här handlar det om att inte brusa upp, beskriver pedagogerna som vi mött. En sak som vi stött på under lärarutbildningen och ute på fältet är att man inte ska använda sig av ”varför” frågan, och det har likaså Åhs (1998) tagit upp till diskussion och även han belyser vikten av att denna fråga bör undvikas för att försöka få elevernas förtroende. Hot och straff är inget som någon av de fyra pedagoger som intervjuats i studien förespråkar. Om vi tittar på exempel av de situationer som observerats kan vi se att, observation 1, bildlektionen, där en pojke blev arg efter en tillsägning, ledde till att han gick och stängde in sig i lärummet och höll emot i dörren. I den situationen straffade han sig själv då pedagogen inte brydde sig om att ta strid med pojken utan lät honom istället stå kvar vid dörren och hålla i handtaget. Eleven kunde på så vis när som helst öppna dörren och komma ut till övriga klasskamrater, men han var för stolt och resultatet blev istället att han missade memoryspelet med sina klasskamrater. Vi tolkar det som att han mer eller mindre straffade sig själv. Tittar vi på observation 2, kan vi se att eleven i förskoleklassen, som bråkade med sin klasskamrat i matkän trots flera tillsägningar, inte slutade. Även han straffade sig själv när han inte klarade av att låta bli sin klasskamrat utan istället fick byta plats i kön.

Om vi granskar den situation där två pojkar sätter pennan i ryggen på en flicka, förstår vi att en pedagog behöver ha ögon i nacken så att säga. Vi anser att pedagogen handlade rätt, när hon flyttade isär eleverna då de faktiskt inte klarade av att sitta intill varandra. Elever vet vad som är rätt och fel och att det inte är acceptabelt att busa och trigga upp varandra. Av konsekvensen att de blev delade kan eleverna lära sig att det inte lönar sig att uppföra sig dåligt. Är man som pedagog öppen och lyhörd för barnen, hoppas vi att det ska gå att få med sig de flesta elever. Dessutom om bakomliggande orsaker till bus, går att uppfatta kan man lättare förstå och förhindra oroliga situationer. Skulle eleverna få skäll kanske det blir värre, eftersom de kan känna sig anklagade på ett felaktigt sätt.

Som tidigare berörts är det ett måste för pedagogen att vara flexibel, detta kan anas hos flera pedagoger, särskilt om det är något som inte fungerar som planerat. I vissa situationer när det uppstår oro förklarar pedagogen i klass 1-3 att hon ibland bryter helt och börjar med något annat. Det kan faktiskt vara så att vissa lektioner är för långa och då måste man vara flexibel. Här kan vi känna att pedagogen har ett sunt tänk, att inte prestigen hos pedagogen är starkare än att det går ändra sig och göra det bästa av

situationen. För oss är det viktigt att få veta att vi inte är dåliga pedagoger då alla lektioner inte slutar som man tänkt. Ett annat prov på flexibilitet är att den pedagog som berättar om hur hon med hjälp av snabba beslut kan ändra sina mål med lektionen, där det kan handla om att fånga vardagen som barnens uppmärksamhet riktas mot.

I resultatet beskriver en av pedagogerna i förskoleklassen att hon försöker: ”leda tillbaka elever på uppgiften och då kan hon antingen locka, tillbaka till den eller så får man sätta gränser”. Vi har förstått att det är viktigt att eleverna har fasta regler och att de vet vart gränsen är för vad som är acceptabelt eller inte. Steinberg (1993) menar att elever uppskattar rutiner och ritualer för att de ska hålla ordning. Likaså förklarar Imsen (2006) att gränser är nödvändiga för att förhindra problem. Det har för oss blivit ganska tydligt att elever är mer beroende av gränsdragning och fasta ramar än vad samhället uppger. Alla skrivelser om att elever ska gå i den fria skolan och ta eget ansvar känns inte riktigt relevant. Ska barn av idag behöva ta ansvar för sådant som vissa barn faktiskt inte är mogna för. Vi tolkar det som om det även här handlar om att alla behöver individanpassade ramar utifrån vad de är mogna för.

Pedagogen i år 1-3 beskrev så klokt att det är av vikt att förklara för klassen att: ”det faktiskt inte är något fel på ’Kalle’ här utan, det är det som ’Kalle’ gör.” Vi tycker verkligen att dessa ord var en tankeställare då man ibland glömmer barnet bakom den busiga fasaden. Vad är det som ligger till grund för ”Kalles” beteende, har det hänt något särskilt, hur ser hans hemförhållande ut, ja när vi tänker ett varv extra så kan vi finna många olika förklaringar till en elevs beteende. Kadesjö (2006) har ju även han tagit upp betydelsen av att förstå att det inte är den enskilda eleven som inte är omtyckt utan dess beteende som inte accepteras.

En central del i skolan är att förebygga oroligheter, vi har i våra observationer och intervjuer sett, att pedagoger planerar utifrån eleverna, både vad det gäller gruppansättningar men även elevplaceringen. De ser till att det blir en bra blandning av olika egenskaper hos eleverna, både kunskaps- och personlighetsmässigt. Problemet med livlighet som vi ser det är att pedagogen har för lite tid att gå runt och hjälpa alla elever som behöver stöd. De barn som stör är samtidigt ofta de som verkligen behöver arbeta och finna lugn. Hur ser den goda lärandemiljön ut? Som lärarstudenter på verksamhetsförlagd utbildning genom åren har det varit en hektisk arbetssituation, där man som pedagog måste fatta snabba beslut och alltid ligga ett steg före i planering. En planering som både litteraturen och pedagoger vi mött lyfter fram vikten av. Våra erfarenheter är att pedagogen ska planera i minsta detalj, särskilt om man inte har hunnit skapat sig rutin i arbetet. Att veta vilken ordning och tänka ut eventuella hinder och möjligheter för att på så sätt minimera olika problem, är viktigt i en god planering. Sedan handlar det ju givetvis även här om att vara flexibel.

Avbryta långa lektioner med att eleverna får röra på sig, ger ett nyttigt avbrott där eleverna hämtar nya krafter. Det gör nytta om barnen suttit en längre stund och arbetat hårt, men det förebygger också att inte oro uppstår. Vidare är pedagogerna ense om att rutiner ger barnen trygghet, där de vet vad som gäller och även att skapa goda relationer med föräldrar och elever, med en bra och rak kommunikation. Kommunikationen måste

fungera i alla led, för att undvika missförstånd och för att bevara de goda relationer som byggts upp.

Elever är olika och skolan behöver dra fördel av allas olikheter och stärka de positiva sidorna hos barnet, istället för att låta alla barn stöpas i samma form. Alla barn är unika och man har som pedagog ett stort arbete att lyfta fram alla barns starka och positiva sidor, för att de ska kunna utvecklas. Med hjälp av Individuella utvecklingsplaner, kommer vi att få god hjälp att utveckla varje elev i rätt riktning.

Genom att använda olika strategier i skolan kan man underlätta för vissa elever. Ett exempel är att använda portabelt ljud, något som vi finner intressant, då vi båda är intresserade av teknik. Vi har sett att pojkar i trean ibland börjar ledsna på skolan och då skulle detta vara ett bra alternativ. Med mer teknik i skolan tror vi att det kanske skulle gå att vinna tillbaka pojkars intresse. Pojkarna har visat sig vara de stora förlorarna om vi ser på de äldre barnen och då kanske, ny teknik skulle väcka intresse och nyfikenhet. Men, också att arbeta på ett mer varierat sätt, i konkreta situationer i undervisningen är av vikt. Något vi har reflekterat över i denna studie är att vi ser så tydliga skillnader mellan pojkar och flickor i sätt att vara och handla. Flickor är tysta och pojkar är högljudda, det är ingen nyhet men ändå fortgår det.

Som pedagog är det viktigt att vara tydlig i sitt ledarskap, det många pedagoger menar är att man dessutom ska ligga ett steg före hela tiden. Vi beskriver här hur vi uppfattar att pedagogen hanterar oro. Pedagogerna har förklarat för oss att en pedagog ska vara så tydlig som möjligt, detta förmodar vi måste underlätta för barnen. Det är något vi ska arbeta på att, nästan vara lite övertydlig för att få med alla barnen. Som skildrats tidigare använder förskolepedagoger dramatisering för att leda tillbaka barnen till det som ska fokuseras på just nu. En pedagog säger att hon beroende på situationen avgör huruvida hon ska vara bestämd eller lockande. Det här är ett tilltalande sätt och de flesta elever uppskattar det, varför pedagogerna tog till metoden mer eller mindre dagligen. Det är inte uteslutet att man kan använda det i äldre åldrar, just för att få det lite lättsammare för barnen.

Ogden (1991) och Imsen (2006) beskriver pedagogens komplexa vardag som i stora drag handlar om organisering, strukturering och planering med mera. Detta gör oss medvetna om att pedagoger vinner mycket på att ha välplanerade lektioner. Ogden (1991) hävdar också att arbetsvillkoren har förvärrats då det är fler elever, som kräver mer utav pedagogerna. Samtidigt menar Kadesjö (2006) att man inte får låta eleverna misslyckas utan istället utgår pedagogen från barnens erfarenheter (genom frågor), som är grundläggande för oss. Vidare nämner Kadesjö att man som pedagog får vara lyhörd så att barn inte reagerar negativt och tar frågorna som om det är ett förhör. Kadesjö lyfter även fram att ett konkret arbete ger barnen en ökad koncentration och ökat intresse. Det går inte att undvika att vi jämför utifrån våra tidigare erfarenheter och att det är de pedagoger med ett positivt förhållningssätt som har den bästa ledarskapsförmågan. Vi har märkt att det är i de klasserna barnen verkar trivas bra.

En del av oron anser vi handlar om institutionaliseringen i skolan och detta tar bland andra Sigsgaard (2003) och Imsen (2006) upp. Problemet är att barnens fritid försvinner och att skolan styr en hel del över barnens liv. I skolan finns en hel del regler som måste efterföljas och vi tänker också att hemmen idag har mycket omkring sig, men att barnen kanske trots allt får uppleva mer händelserika saker när det väl gäller, än vad skolan klarar av. Leken är dock förmodligen friare i hemmen.

Disciplin är något vi ser positivt på och då menar vi inte att vi kräver att barn är tysta, tvärtom ser vi hellre att barnen aktivt ska använda sitt språk, för att få stimulering i språkutvecklingen. Vi tänker istället att det handlar om ömsesidig respekt, att man ska vara uppmärksamma på varandra. Att vara konsekvent som vuxen är också något som vi ser av vikt i arbete med barn och att man som vuxen i sin tur ger en trygghet för barnen då de vet vad som gäller. En del litteratur menar att det inte handlar om dålig fostran men genom olika erfarenheter menar vi att det i vissa fall, snarare handlar om brist på fostran, vilket i sin tur kan ha sin förklaring i den debatt som lyfts i media under senare år, om exempelvis curlingföräldrar och barnen som fostras till starka individualister. Individualister som ska få vara med och bestämma vilket i vissa fall kan visa sig som en form av brist på fostran. Detta genomsyras både i skolan och i samhället, då vi ser starka viljor hos barn och ungdomar.

Avslutande reflektioner

Eftersom vi saknar män i vår studie, har vi undrat hur det ser ut ur ett genusperspektiv. Hur skiljer sig auktoriteten åt mellan de olika könen? Ter sig livlighet och oro på samma sätt som för kvinnliga pedagoger? Ser handlande och förhållningssätt annorlunda ut? Enligt Kadesjö (2001) har vi fått ny kunskap kring oro och svårigheter som är värd att titta närmare på, nämligen hur pedagogen ser på svårigheter hos eleverna, kopplat till oron i klassen. Vi funderar på om detta har någon betydelse för, att flickor med samma svårigheter som pojkar blir mer bortglömda, då de ofta sitter tysta och väntar till skillnad från pojkarna som är rörliga och högljudda i en klass. Pojkarna får på så vis pedagogens uppmärksamhet. Visst har vi hört att pojkar tar mer plats i klassrummet men att det var på det här viset har vi inte förstått, men det har under våra observationer blivit väldigt tydligt. Hur oro uppstår har gett många nya vinklingar för oss. Att till exempel en elev helt plötsligt kan bli arg utan att man finner någon förklaring. Pedagogernas bakomliggande tanke kring konflikthantering som oro är enorm och de är duktiga på att behärska sig så de inte blir arga mer än ytterst sällan och då är det ofta befogat.

Något vi önskar är att politiker får upp ögonen för vikten av tidiga resurser, vi anser att det är vansinne att spara inom skolan. Om vi kollar inom svensk kriminalvård kan vi se att stor andel intagna har ADHD, därför borde samhället satsa mer resurser på barnen, för att förhindra ett kriminellt liv. Precis som den amerikanska studien vi citerade visar.

De frågor som vi har haft i denna studie, känner vi att vi har fått svar på och vilka slutsatser kan vi då dra? Vi har upptäckt saker som har varit tankeväckande både i litteraturen och i verkligheten. Först och främst ska man som pedagog kartlägga sina elevers olika nivåer, för att sedan lägga god tid på sin planering, då kan man också

lägga sig på rätt nivå. På så sätt kan man minska risken att tappa några barn i deras utveckling. Man måste vara tydlig för att förstärka förståelsen hos barnen. Att man dessutom har varierade lektioner ger ökade möjligheter till att ge helhet till eleverna. Sedan ser vi som positivt att dramatisera lite, för att göra det mer spännande och fascinerande. Något som också är centralt är relationerna mellan barn och vuxna, även att man ibland får hjälpa vissa elever att umgås med andra elever. Är det något som felar ska man inte bara se på andras problem, utan att problemet kanske sitter hos en själv och ens egen undervisning. Därför är det då viktigt att man också utvärderar sina lektioner och reflekterar över sin del i det hela. Som blivande pedagoger ser det ut som vi kommer få det hektiskt till en början och vad det gäller livligheten får man väl ha ögonen öppna för att försöka bromsa svårigheterna i tid. Vi är övertyga om att busfrön kan slå rot om vi som pedagoger lär oss se varje individ för vad den är och att vi anpassar verksamheten efter dem. På så vis kommer många olika fina plantor med lika många olika egenskaper att växa till.

Referenser

- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2003). *I problembarnens tid*. Stockholm: Carlsson.
- Fangen, Katrine (2005). *Deltagande observationer*. Malmö: Liber.
- Gens, Ingemar (2002). *Från vagga till identitet*. Jönköping: Seminarium Utbildning.
- Göthsson, Harold (2006). När alla idéer träffas blir det en jätteidé. *Pedagogiska Magasinet* (3), 28-33.
- (Hjärne, Eva & Säljö, Roger *Skolproblem – barnets eget fel* [www]. Hämtat från <http://gup.ub.gu.se/gup/record/index.osql?pubid=35060> 20/10 2007)
- Imsen, Gunn (2006). *Elevers värld - introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur. (4:e rev. uppl.)
- Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. Stockholm: Liber.
- Johansson, Karin (2005). *Elever som stör*. (Examensarbete) Högskolan i Skövde.
- Johansson, Ulla (2006). Från skam till skuld. *Pedagogiska Magasinet* (4), 11-15.
- Kadesjö, Björn (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun?* (S-E. Torhell, övers.). Lund: Studentlitteratur. (Original publicerat 1996).
- Landahl, Joakim (2006). Bullrets pedagogik. *Pedagogiska magasinet* (4), 40-43.
- Läraryrket. (2004). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket.
- Löwenborg, Lars & Gislason, Björn (2002). *Lärarens arbete*. Stockholm: Liber.
- Ogden, Terje (1991). *Specialpedagogik. Att förstå och hjälpa beteendestörda elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Ogden, Terje (2003). *Social kompetens och problembeteende i skolan*. Stockholm: Liber.
- Rienecker, Lotte, & Stray Jørgensen, Peter (2002) *Att skriva en bra uppsats*. Malmö: Liber.
- Rusby, Julie, Taylor, Ted och Foster, E Michel (2007). A Descriptive Study of School Discipline Referrals in First Grade. <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1828691> hämtat den 10 oktober 2007.

Sigsgaard, Erik (2003). *Utskälld*. Stockholm: Liber.

(Statens offentliga utredningar. (1997). *Skolfrågor. Om skola i en ny tid* [www]. Hämtat från <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25221>. Utbildningsdepartementet 22/11 2007)

Steinberg, John (1993). *Hur man handskas med besvärliga klasser*. Falköping: Gummersson.

Stensmo, Christer (2007). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tenfält, Fredrik (2007). Svenska skolan kan bättre. *Göteborgsposten* [www]. Hämtat från <http://www.gp.se/gp/jsp/Crosslink.jsp?d=122&a=387192> 7/12 2007)

Vetenskapsrådet. (2007). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Åhs, Olle (1998). *Bortom bråk och hårt klimat*. Stockholm: Runa.

Hej!

Jag heter xxx xxx och är xx år. Just nu läser jag min examenstermin på Högskolan i Skövdes, Lärarprogram tidiga åldrar (Lptå). Detta innebär att jag tillsammans med en studiekamrat, (xxx xxx) är mitt uppe i vår slutuppgift, vilket är en C-uppsats.

I vår uppsats vill vi undersöka interaktionen mellan pedagog och elev och då bland annat i den klass Ert barn går. Vi kommer att genomföra undersökningen med hjälp av deltagande observationer under några dagar. Observationen kommer att utföras av endast mig, men xxx och jag kommer att bearbeta den tillsammans. Förutom xxx och mig kommer eventuellt klassläraren att få ta del av observationen. Annars kommer det att råda total konfidentialitet (man skyddar studiedeltagarna från insyn) genom att inga namn på varken elever, lärare, skola eller kommun kommer att framgå i studien.

Har Ni några funderingar får Ni gärna kontakta klassens lärare eller mig.

xxx telefon

Hem: xxx

Mob: xxx

Jag vore väldigt tacksam om jag fick Er tillåtelse till denna undersökning.

Tack på förhand: xxx xxx

Jag tillåter att mitt barn observeras under några dagar under förutsättning att det sker i total konfidentialitet.

Vårdnadshavarens underskrift: _____

Åter till klassläraren senast ____/____2007

Intervjufrågor

1. *Kan du beskriva en situation där du upplever att en eller flera elever har stört eller skapat oro i undervisningen?*
 - 1.1. *Vad kännetecknade den situationen?*
 - 1.2. *Hur upplevde du det?*
 - 1.3. *Hur tänker du kring att förebygga att liknande situationer inte ska hända?*
2. *Hur handlar du när elever stör undervisningen?*
 - 2.1. *Brukar du handla på samma sätt varje gång eller varierar du ditt handlande?*
3. *Vilket förhållningssätt försöker du tillämpa vid oroligheter i klassen?*
 - 3.1. *Hur väl lyckas du med detta?*
4. *På vilket sätt kan man förebygga oroliga situationer?*
5. *Vilka skillnader finns mellan flickors och pojkars sätt att störa undervisningen?*
6. *Hur ser du allmänt på vad det är som skapar oro i en klass?*
7. *Hur ser du på din egen roll i gruppen/klassen i relation till om det uppstår oro eller ej?*